

Animalizam u likovnoj umjetnosti

Pavliš, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:105969>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA PAVLIŠ

ANIMALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Završni rad

Pula, lipnja 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA PAVLIŠ

ANIMALIZAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303049054, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij Predškolski odgoj

Predmet: Metodika likovne kulture

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna umjetnost

Znanstvena grana: Slikarstvo

Mentor: Breza Žižović mag. art. paed., pred.

Pula, lipnja 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ana Pavliš, kandidatkinja za prvostupnicupredškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Ana Pavliš dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrileu Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Animalizam u likovnoj umjetnosti“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Simbolika životinja	2
3. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti starog doba	4
3.1. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti Umjetnost pretpovijesnog doba	5
3.2. Umjetnost drevnog Bliskog istoka	6
3.3. Egipatska umjetnost	9
3.4. Egejska umjetnost	14
3.5. Grčka umjetnost	16
3.6. Etruska umjetnost	19
3.7. Rimska umjetnost	22
4. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti u srednjem vijeku	25
4.1. Ranokršćanska i bizantska umjetnost	25
4.2. Islamska umjetnost	30
4.3. Umjetnost ranog srednjeg vijeka	33
4.4. Romanička umjetnost	35
4.5. Gotička umjetnost	37
5. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti od renesanse do rokoka	39
5.1. Umjetnost Italije trinaestog i četrnaestog stoljeća	39
5.2. Umjetničke inovacije u sjevernoj Europi petnaestog stoljeća	42
5.3. Rana renesansa u Italiji 15. Stoljeća	44
5.4. Visoka renesansa u Italiji od 1495. do 1520. Godine	47
5.5. Kasna renesansa i manirizam u Italiji 16. Stoljeća	50
5.6. Renesansa i reformacija u sjevernoj Europi u 16. Stoljeću	51
5.7. Barok u Italiji i Španjolskoj	55
5.8. Barok u Nizozemskoj	57
5.9. Barok u Francuskoj i Engleskoj	59
5.10. Rokoko, kraj 17.st.	61
6. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti - moderno doba	64
6.1. Umjetnost u doba prosvjetiteljstva, 1750. – 1789. g.	64
6.2. Umjetnost u doba romantizma, 1789. – 1848. g.	66
6.3. Doba pozitivizma: realizam, impresionizam i preraphaeliti, 1848. – 1885. g.	69
6.4. Progres i protivnici: postimpresionizam, simbolizam i Art Nouveau, 1880. – 1905.g.	71
6.5. Prema apstraktnoj umjetnosti: revolucija modernizma, 1904. – 1914. g.	73
6.6. Umjetnost između dvaju ratova	74
6.7. Od poraća do postmoderne 1945.-1980.	78

6.8. Postmoderno doba: umjetnost poslije 1980.....	80
Zaključak.....	83
Sažetak	85
Summary	86
Popis literature	87
Popis slika	91

1. Uvod

Utjecaj na odabir teme završnog rada imala je velika ljubav koju gajim prema slikanju još od malih nogu. Otac mi se time bavio, iako je po zanimanju bio policajac. Upravo on me i potakao da prvi put uzmem kist i počnem i sama slikati. Slikarstvo je za mene više od hobija, ne mogu ni zamisliti kako bi mi život izgledao bez njega. Metodičke vježbe na fakultetu, kao i moja profesorica, privukli su me na proučavanje likovne umjetnosti. Zašto baš animalizam? Osim slikanja, obožavam i životinje, tako da se animalizam nametnuo kao logičan izbor. To potkrepljuje i činjenica kako kod kuće imam podosta različitih kućnih ljubimaca – pse, mačku, pijetla, zeca pa čak i tarantulu. U predškolskoj dobi, kao i kod sve djece, najčešći motivi za crtanje bili su mi mama, tata, kuća... ali i životinje. Djeca vole životinje i često ih crtaju jer su im one jako bliske, zanimljive i lijepe. Velikim dijelom i odgajatelj utječe na razvoj djetetovog mišljenja i odnosa prema životinjama. Odrastajući, oni zapažaju međusobne sličnosti – i životinje imaju osjećaje, dišu, jedu i spavaju. Baš kao i mi.

U ovome radu opisuju se animalistički motivi na djelima umjetnika od prapovijesti do modernog doba. Rad odgovara i na pitanja: Kako je čovjek povezan sa životinjama? Što određene životinje predstavljaju ljudima kroz povijest? Na koji način su životinje bitne ljudima? Zašto se u nekim razdobljima javljaju animalistički motivi?

Cilj ovog završnog rada jest predstaviti značenja životinja u likovnim djelima kroz povijest i ukazati na njihovu važnost.

Životinje se ne pojavljuju samo u likovnoj umjetnosti, nego i u književnosti, dramskoj i glazbenoj umjetnosti. Ljudi skladaju skladbe o životinjama, pišu pjesme o njima te od njih ponekad rade i instrumente. Izvor su inspiracije za mnoge umjetnike u raznim područjima kroz cijelu povijest ljudskog postojanja.

2. Simbolika životinja

Kako bi što bolje shvatili animalizam u likovnoj umjetnosti, potrebno je razumjeti simboliku nekih životinja. Svaka životinja ima svoje određeno značenje u pojedinoj kulturi.

Jelen za vrijeme grčke i rimske umjetnosti predstavlja simbol nebeskih moći i glasnika bogova, obzirom da je to razdoblje mnogoboštva. U kršćanstvu, jelen predstavlja simbol pobožnosti, ponovnog rođenja i besmrtnosti.

Lav je kralj životinja, snažan je i velik, raskošne grive i glasne rike. On u mnogim religijama simbolizira uskrsnuće te Krista kao vladara života.

Orao je kralj ptica. Pojavljivao se u mnogim kulturama i predstavljao bogove i vladare. Također, možemo ga pronaći i na grbovima i zastavama jer simbolizira snagu i moć, dok je u kršćanstvu, kao i lav, simbolizirao uskrsnuće.

Bik je simbolizirao plodnost i žrtvovanje, kraljevsku krv. U kršćanskoj umjetnosti simbolizira strpljivost i snagu, a nerijetko se uspoređuje i s Kristom.

Janje u kršćanskoj umjetnosti predstavlja čistoću i nevinost. Židovi su ga prinosili kao žrtvu da bi se iskupili za svoje grijeha.

U antici paun predstavlja besmrtnost. Naime, ljudi u tom razdoblju su vjerovali da meso pauna ne može strnuti. Za kršćane je simbol uskrsnuća i glasnika dobre vijesti tj. Božjeg anđela.

Riba je u starim civilizacijama predstavljala život i plodnost zbog čudesno velike i lake sposobnosti razmnožavanja bezbrojnim jajašcima. Među prvim kršćanima, riba je simbol Krista i znak raspoznavanja.

Goluba su u davnini smatrali simbolom božanskog milosrđa nakon potopa. Noa je poslao golubicu kako bi pronašla kopno, a ona se vratila s maslinovom grančicom. Nositelj je nadahnuća i prikaz dolaska Duha Svetoga.

Pijetao se u doba grčke civilizacije žrtvovao božanstvima podzemnog svijeta. Bio je glasnik života nakon smrti. Najavljivao je i prenosio duše mrtvih u drugi svijet. Njegovo kukurikanje je u kršćanstvu simboliziralo budnost i pripravnost. Bio je podsjetnik na Petrovo zatajenje Krista.

Magarac u egipatskoj mitologiji predstavlja najopasnije biće, biće koje duša sreće u svijetu podzemlja. Za vrijeme antike predstavljao je plodnost, ali i neznanje i prevaru. U kršćanstvu se većinom prikazuje pri bijegu Isusa u Egipat te kod Isusovog rođenja.

Majmun u nekim civilizacijama predstavlja mudrost i znanje. Kršćanstvo ga poistovjećuje s obmanom, požudom, grijehom, oholosti,....

Psa su u starim civilizacijama često povezivali s podzemnim svijetom i smrću. U novijim civilizacijama je predočavan kao ratnik kojeg su naučili da se bori i koji im služi za lov. U kršćanstvu predstavlja razvratnost, lakomost i pohlepnost.

Sova je simbolizirala zlo i smrt. U nekim kulturama simbolizira vještice. Božicu Atenu je grčka mitologija povezivala sa sovom, a rimska mitologija s Minervom i raznim poganskim bogovima. U kršćanima predstavlja blud i požudu jer je po noći aktivna i istražuje, dok se po danu skriva.

I mitološke životinje imaju svoju simboliku.

Zmaj je predstavljao vjerovanje, mudrost, snagu i nezavisnost. U kršćanima simbolizira zlo, nevjeru, izdaju. Također, lik vraga se crtao poput zmaja.

Grifon ima glavu orla i tijelo lava s krilima. Predstavljao je požudu i hrabrost, a u kršćanstvu simbolizira čuvara euharistijskog kaleža.

Kentaur je polučovjek i polukonj. Prikazivao se kao simbol strasti u kršćanstvu, predstavlja i bračnu nevjeru, osvetu, iskrivljenje vjere, čovjeka koji je i dobar i zao, kao i karakter koji je ujedno i životinjski i božanski.

Levijatan je divovski krokodil, kit, zmaj ili zmija, a predstavlja zlo. Kod kršćana simbolizira sotonu, pakao, onoga koji proždire duše ljudi.

Sirena može biti poluriba ili poluptica. Svojim glasom očarava mornare i odvodi ih u smrt. U kršćanskoj umjetnosti sirene simboliziraju grijeh, ženu koja zavodi i obmanjuje.

Minotaur je imao ljudsko tijelo i životinjsku glavu.

Jednorog je konj s rogom na čelu, bijele boje, a simbolizirao je nevinost i čistoću.

Harpija je ptica koja je imala glave žena i oštre pandže. Predstavljala je pakost i grabežljivost.

Meduza ili čudovište vještica je biće koje je umjesto kose imalo na glavi zmije otrovnice. Tko god ju je pogledao u oči, pretvorio se u kamen.

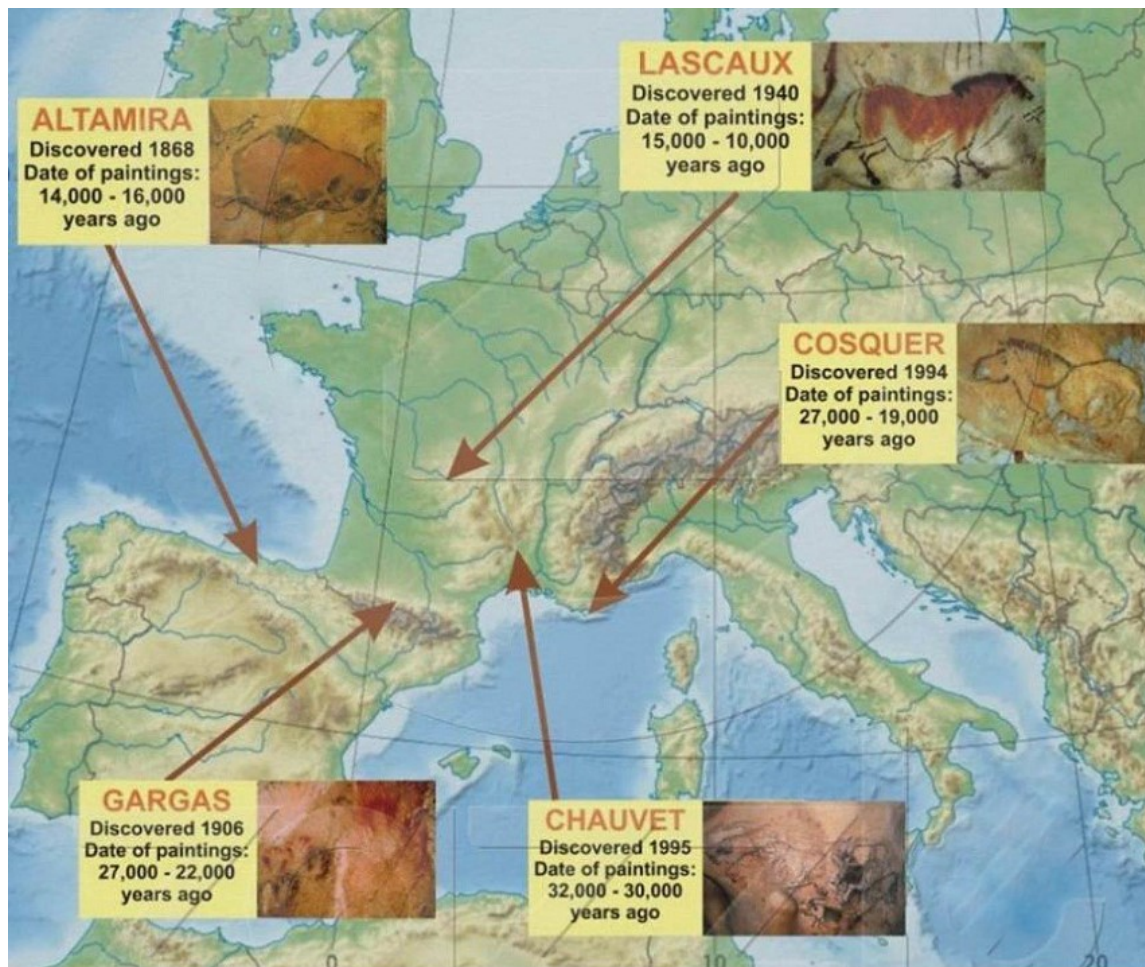
Sva navedena bića su bila česti motivi u umjetničkim djelima.

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>

3. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti starog doba

Još u pretpovijesno doba, ljudi su se počeli likovno izražavati. Otkrili su tehniku slikanja, lončarstva i klesanja. Također, izgrađivali su i monumentalne kamene građevine. Bavili su se lovom i skupljanjem hrane te na taj način preživljavali. No, nalazili su i vremena za umjetnost. Slikali su po zidovima špilja - mamute, bizone, nosoroge, medvjede, jelene. Ubrzo su počeli i izrađivati manje predmete od kosti i kamena. Najčešći motiv u bilo kojem obliku izražavanja im je bila životinja. Uglavnom su to bile one životinje koje su lovili radi hrane. Kasnije su ih počeli pripitomljivati i uzgajati biljke. Građevine za nastambe su gradili od trajnijih materijala. Počinju živjeti u zajednicama. Tako se počelo razvijati i lončarstvo. Bili su vjernici i vodili su brigu o svojim mrtvima. To nam dokazuju i tadašnje slike i kipovi. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

3.1. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti Umjetnost pretpovijesnog doba

Slika 1. Umjetnost pretpovijesne Europe

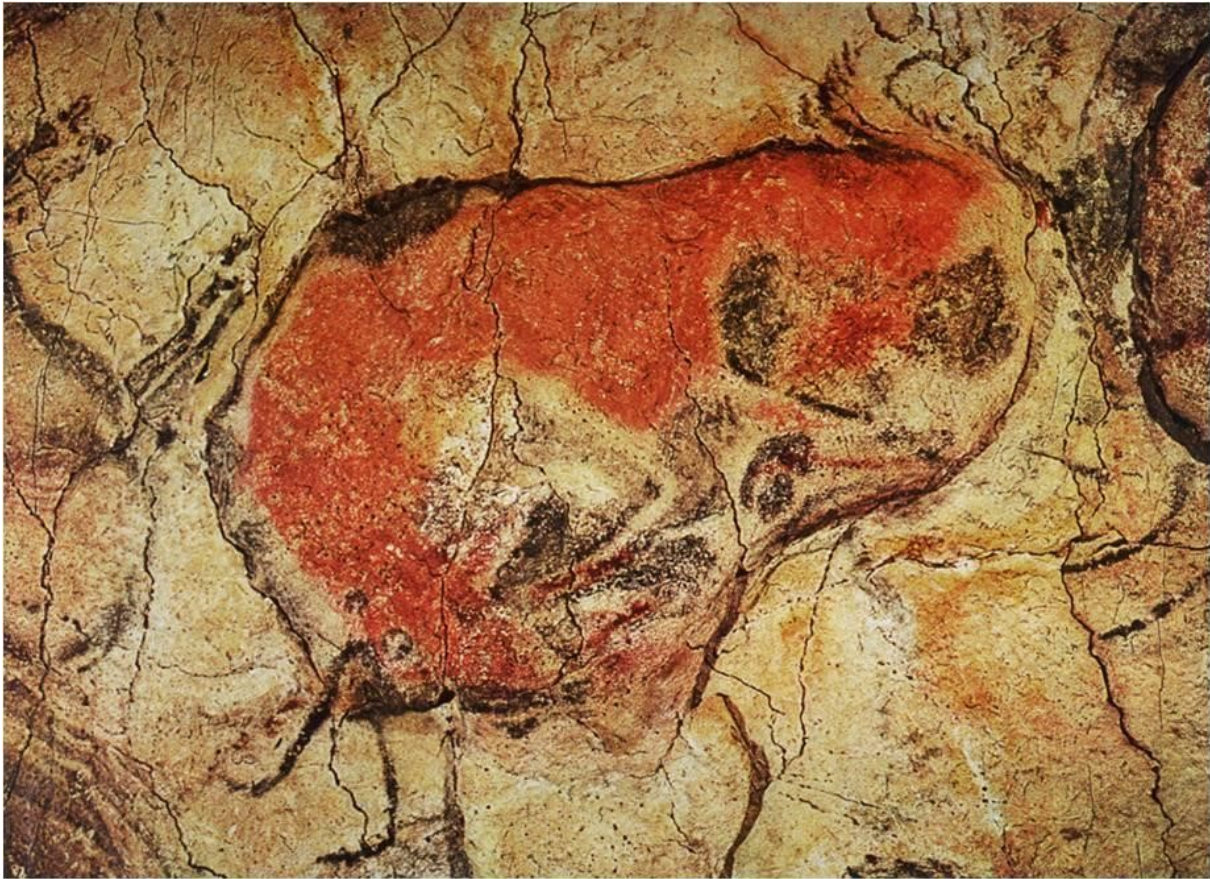
izvor: <https://www.flickr.com/photos/algargos/8511106556/>

pristupljeno 10. svibnja 2020.

Smatra se da su ljudi prije vjerovali u magiju i slikali životinje u špiljama. Vjerovali su da će se životinje, nacrtane u špilji, razmnožiti, a oni će tako imati više mogućnosti za lov i hranu. Neki su vjerovali da će ponovnim crtanjem životinje po staroj slici vratiti tu životinju u život svake godine. Slike su bile vrlo realistične.

1878.g., u špilji Altamira u Španjolskoj, pronađena je slika velikog bizona. Nacrtana je crnom bojom i zemljanim tonovima. Na njoj se nalazi ranjeni bizon koji se još uvijek bori. Oružje kojim je bizon ranjen simbol je smrti. Čovjek ubijanjem bizona osigurava sebi život. Smatra se da je slika nastala oko 15 000. – 10 000. g. pr. Krista. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 2. Ranjeni bizon. Oko 15.000- 10.000 pr.kr.

izvor:

https://66.media.tumblr.com/ca47fe07e1c3323eea22cc407101cef7/tumblr_oau1e3uwl61vbt7eo1_1280.jpg

pristupljeno 10. svibnja 2020.

3.2. Umjetnost drevnog Bliskog istoka

Drevni istok je naziv za sve rane civilizacije područja Bliskog Istoka: Perzija (danas Iran), Levant (Sirija, Libanon, Izrael, Palestina i Jordan), Mezopotamija (Irak i Sirija), Anatolija (današnja Turska) i Egipat. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 3. Karta Drevnog istoka

izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Ancient_Orient.png

pristupljeno 10. svibnja 2020.

Od četvrtog tisućljeća pr. Kr. su građeni prvi gradovi u području Mezopotamije. Graditelji i umjetnici su na taj način izražavali moć vladara i bogova. Gradili su mnoge spomenike, ponajviše hramove i palače do reljefa. Izrađivali su i predmete od skupocjenih metala, zlata, slonovače i kamena. U antičkoj Mezopotamiji su stvarne i izmišljene životinje bile često prisutne u religiji.

(<https://likovno.skolasvilajnac.edu.rs/drevna-umetnost-bliskog-istoka/>)

U Perziji je životinjski svijet bio podijeljen u dve kategorije: „dobra“ i „štetna“ stvorenja. Štetna se moraju izbjegavati ili uništiti, dok su dobre životinje bile žrtvovane za posebne prilike i služile su ljudima. Ljudi su ih koristili za hranu. Prisutne su najčešće u religijskim ritualima, a neizostavan su dio mitova i legendi. Štetna stvorenja su zla i zato su trebala biti odstranjena. Korisne životinje su pas, konj, deva, krava i pijetao, a zle vuk, zmijs, muhe,... Najvažnija životinja

upotrebljavana kao umjetnički motiv je lav. Tu su i motivi bika, bika s glavom od čovjeka, lava s krilima te grifona.

(<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Hetiti su životinje koristili za svoje obrede, žrtvovali su ih. Često su božanstva povezivali sa životinjama. Neka od životinja prikazuju tako da na njima stoje božanstva, dok neke prikazuju kao sama božanstva, primjerice bika. Hetiti ne štiju životinje, već božanstva koja su imala oblik životinja. Ulaze u hramove su ukrašavali sfingama i lavovima. (<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Lav je od davnina u umjetnosti smatran kraljem životinja. Djeluje kao siguran čuvar i u čovjeku budi osjećaj strahopoštovanja. Narod Bliskog istoka podizao je utvrde od golema kamenja kako bi zaštitio gradove. Na ulaznim vratima grada postavljali su ogromne stražare u raznim likovima. Sa svojim položajem i snagom dva velika lava impresioniraju ljude koji prolaze u grad.

(<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Lav je simbolizirao zaštitničku moć, što se može vidjeti pri ulazu u grad Mikenu, na Lavljim vratima. Sagrađena su oko 1 400.g. pr. Kr. (Hall,1998.)

(<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Slika 4. Lavlja vrata, oko 1400. G.pr.kr.

izvor: <https://www.ancient.eu/uploads/images/4892.jpg?v=1569515008>

pristupljeno 10. svibnja 2020.

Kasnije se lav pojavljuje na bazilikama, crkvama i dr. U ikonografiji srednjeg vijeka, glava lava predstavlja Krista, a stražnji dio prikazuje čovjeka i simbol je materijalnog i duhovnog. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

3.3. Egipatska umjetnost

Slika 5. Gornji i Donji Egipat

izvor: <https://sanjavuk88.files.wordpress.com/2014/04/egi.png>

pristupljeno 12. svibnja 2020.

U antičkom Egiptu, fauna je bila jako raznolika. Bilo je slonova, lavova, gazela, antilopa, leoparda, žirafa, divlje stoke, vukova, hijena, mungosa, krokodila, zmija, riba (jegulja, sabljarki), čaplji, krava, bikova i ptica (sokola, orlova). Mnogo Egipćana je držalo mačke i pse u kućama, baš kako ih držimo i danas. Bili su jako povezani s

ljubimcima, pogotovo u smrti. Ljubimce su mumificirali za zagrobni život. Prije su egipćanski lovci lovili zbog hrane, dok su kasnije počeli loviti zbog zabave. Najčešće su tada išli u lov pripadnici egipatske elite. Vjerovali su kako životinje bogovima služe i ujedno nose njihove duše. Egipćani su smatrali da u hramu mogu biti samo neke životinjske vrste i da su samo one božanske.

(<https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Životinje su predstavljale bogove: krokodil-boga plodnosti, nilski konj-božicu roditelja i rađanja, lavica-božicu rata, ibis-boga magije, pisanja i mudrosti, žaba-božicu ponovnog rođenja i plodnosti, škorpion-bog zaštite mrtvih u kraljevskim obiteljima. Neke od bogova su Egipćani predočavali kao kombinaciju životinja: šakal-bog mumificiranja, sokol-bog Sunca, krava ili njen dio-božica proslave, mačaka, žena, ljubavi i radosti, lav, a kasnije mačka-božica domaćinstva, doma, porođaja, plodnosti te zaštitnica ženskih tajni. Egipćani su vjerovali kako životinje i bogovi mogu međusobno direktno komunicirati.

(<https://zir.nsk.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Jedna od životinja koju su poštovali, bio je i majmun za kojeg su mislili da razumije govor ljudi. Vjerovali su da jutarnjom vikom pozdravlja sunce. Na ovom reljefu je prikazan bog Toth kao majmun babun.

(<https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Slika 6. Reljef-bog Toth

izvor: [https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-](https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-k5JMpHFY1OBPZOEmhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs)

[k5JMpHFY1OBPZOEmhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs](https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-k5JMpHFY1OBPZOEmhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs)

pristupljeno 12. svibnja 2020.

Egipatska umjetnost je od samog početka bila obilježena smrću i obredima. Ti obredi opisuju faraona koji odlazi s ovog svijeta na drugi. Egipatska arhitektura je većim dijelom služila klanjaju njihovim bogovima i pokojnom faraonu. Njima su podizani i grobnice i hramovi. Slike, kipovi i različiti predmeti trebali su trajati vječno. Većina tih djela izrađivana su za moćne vladare. Egipatski umjetnik je bio običan zanatlija, a njegova slava pripadala je faraonu koji je naručivao djelo tog umjetnika. Jedan od takvih predmeta, iz oko 3 150. – 3.125. g. pr. Kr., je paleta kralja Narmera. To je pločica koja je ukrašena reljefima i koristila se za šminkanje. Na njoj je prikazan faraon koji pobjedonosno vlada. Iz pojasa visi bikov rep, simbol moći. Sokol sa ljudskom glavom, koji je iznad papirusa, simbolizira deltu Nila. Na drugoj strani palete također su prisutni likovi životinja. Životinje s dugim vratovima, zatim bik koji

predstavlja faraona i njegovu snagu. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

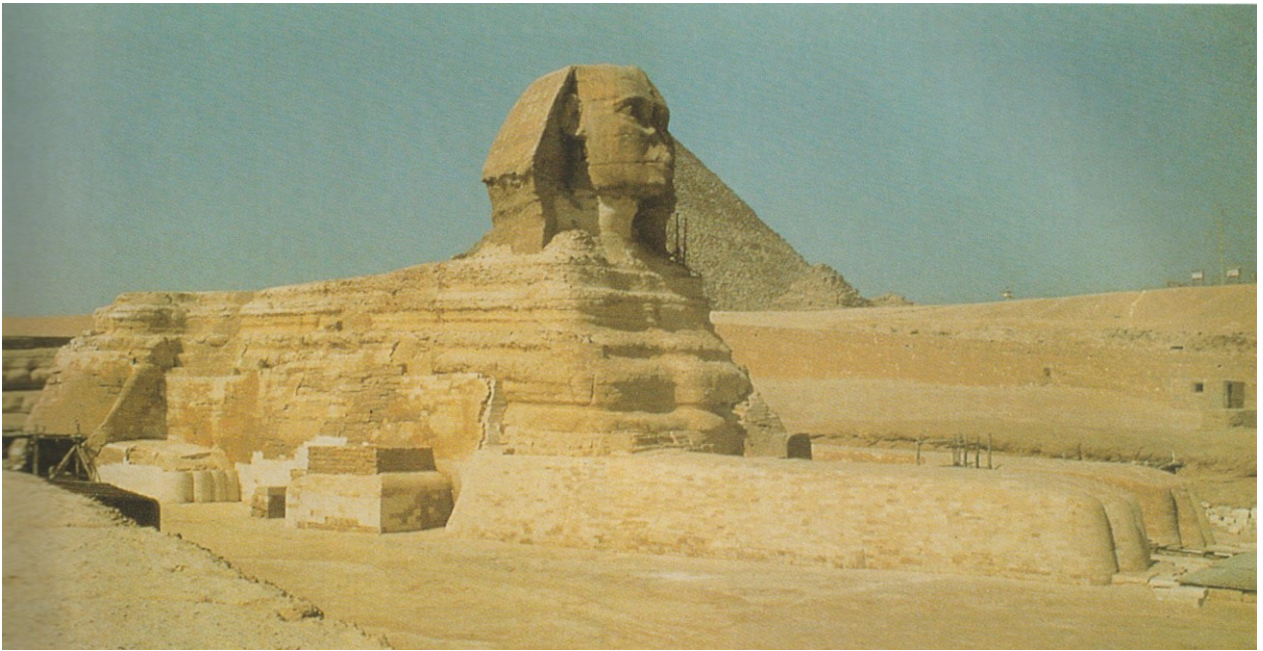
Slika 7. Paleta kralja Narmera. Oko 3150- 3125. g.pr.Kr.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Egipatski kraljevi su vjerovali da njihov život poslije smrti ovisi o tome koliko dobro očuvaju svoja tijela. Zbog toga su mrtve balzamirali te su njihove mumije skrivali ispod zemlje u golemim građevinama. Uz piramidu kralja Keopsa stoji sfinga, nastala oko 2 579 – 2544.g. pr. Kr. Povjesničari smatraju da je to kraljev portret s tijelom lava koji označava kraljevu snagu i moć. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

U nekadašnjem Egiptu, sfinga je simbolizirala moć i budnost, a predočavala se u obliku lava s ljudskom glavom. (Hall, 1998.)

Slika 8. Velika sfinga

izvor: (Davies, Denny, Hofrichter, Jacobs, Roberts, Simon, 2008).

3.4. Egejska umjetnost

Slika 9. grčkih gradova država

izvor: https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/4db87274-0163-41d3-94a7-29438e63167a/assets/image/karta_11.jpg

pristupljeno 12. svibnja 2020.

Razvijene su bile različite kulture: kikladska, minojska (Kreta) i mikenska kultura. Gradili su velike palače, a zidove su oslikavali fresko slikama. Neki od najčešćih prizora su predočavali borbu s bikovima. To je igra u kojoj su igrači morali čekati bika u trku da krene prema njima kako bi se ulovili za njegove rogove i prebacili preko njega. S druge su strane čekali drugi igrači koji su onda činili isto. (<https://www.tapatalk.com/groups/unipula/minojska-kultura-t240.html>)

Postojalo je mnoštvo motiva iz lova i mnoštvo oslikanih životinjskih, biljnih ili geometrijskih ornamenata. Od kretskog umjetništva ostalo je mnogo oslikanih zidova, arhitekture, pečata, nakita i posuđa. U špiljama i na planinskim vrhovima, kao i u palačama, gradili su svetišta u kojima su Minojci bogovima prinosili darove u obliku hrane i pića. (<https://www.tapatalk.com/groups/unipula/minojska-kultura-t240.html>)

Palača Knosos bila je ukrašena freskama. Na jednoj fresci prikazano je natjecanje u hrabrosti i spretnosti, a sastojalo se u skoku preko bikovih leđa. Bik je bio omiljeni lik u kretskoj mitologiji i umjetnosti. Simbolizira neukrotivu žestinu i silovitu strast. Natjecatelji pokazuju svoju hrabrost, usklađenost pokreta i gipkost koje im omogućuju pobjedu nad životinjskom snagom i silovitošću. Bore se s bikom bez upotrebe oružja. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 10. Freska toreadora, oko 1 550. g. pr. Kr.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

3.5. Grčka umjetnost

Grčki mit objašnjava podrijetlo svijeta i priča o životu bogova, božica, mitskih bića i heroja. Grčki bogovi su izgledali kao ljudi, imali su svoje vrline i mane, ali su za razliku od ljudi bili besmrtni, neranjivi, mogli su biti nevidljivi i kretati se brzinom svjetlosti. Njihovi bogovi su živjeli na Olimpu. U grčkoj se mitologiji spominju i razna mitska, nestvarna bića. Neka od tih bića su sirene, kentauri i minotauri. Kentaur je napola čovjek, a napola konj, kako je već i spomenuto ranije u ovom radu. On šeće šumama i voli biti sam. O tim bićima su govorili da su stvorenja koja se ponašaju neprijateljski prema ljudima. Jako često su se miješali u svađe i bitke. (<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Kentaur se prvi put spominje u asirskoj i grčkoj umjetnosti. Mala skulptura, rađena iz bronce je vjerojatno pronađena u svetištu u Olimpiji. Šljemovi na likovima govore da se bore. Muškarac vjerojatno iz borbe izlazi kao pobjednik jer ga je umjetnik prikazao većim od kentaura. Stručnjaci pretpostavljaju da je to Zeusov sin Heraklo. Takve male brončane figurice bile su vrlo popularne jer su predstavljale posvećenost božanstvima, osobito u svetištima kao Delfi i Olimpija. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

U kršćanskoj ikonografiji predstavljao je strast, preljubništvo i krivovjerstvo. U romaničkoj umjetosti, lica kentaura su uvijek tužna zato što simbolizira nesvjesnu, unutarnju borbu. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

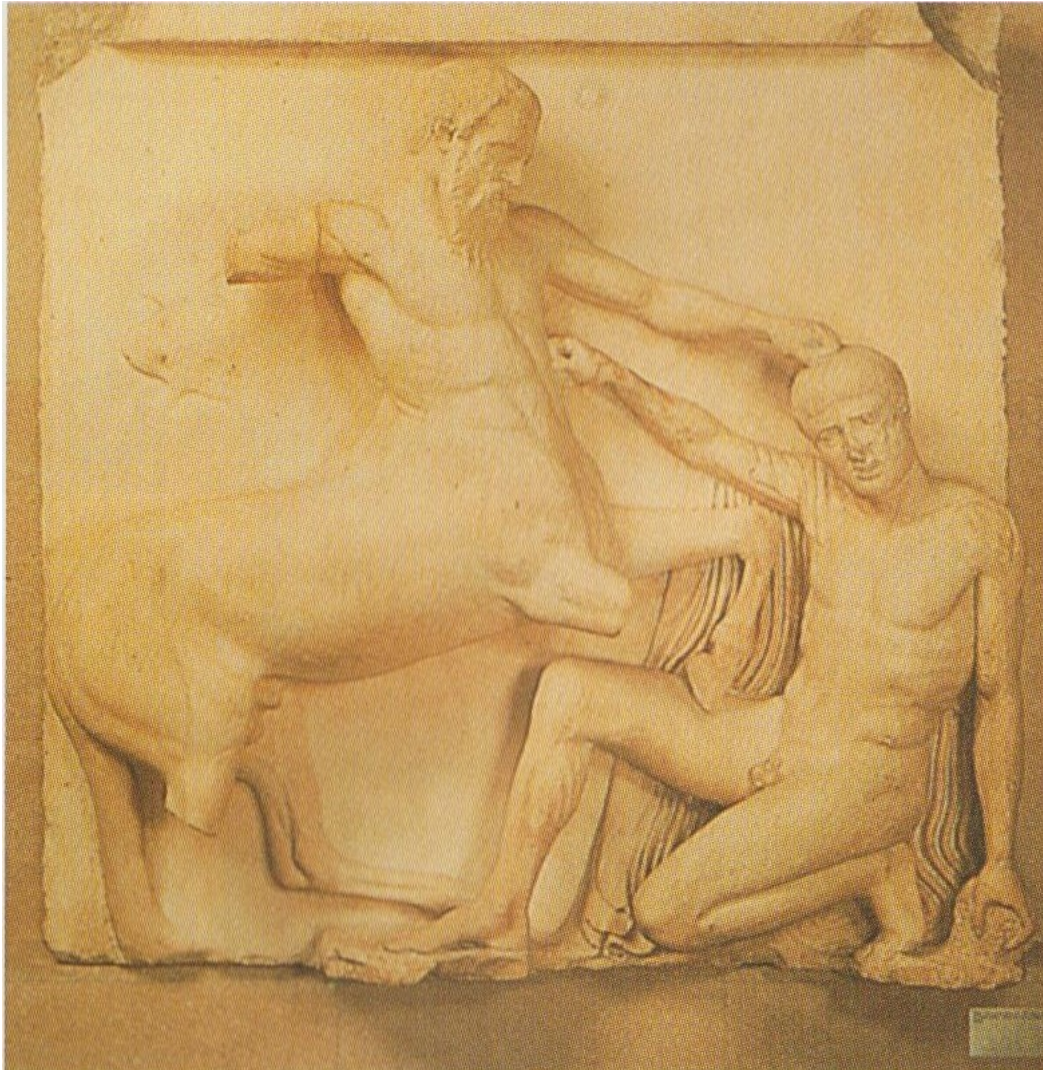
Slika 11. Muškarac i kentaur, oko 750. g. pr. Kr.

izvor:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Bronze_man_and_centaur_ME_T_DT259.jpg

pristupljeno 12. svibnja 2020.

Grci su i hramove ukrašavali reljefnim pločama. Na jednoj takvoj ploči prikaz je borbe kentaura i lapida, junak jednog grčkog plemena. Ta borba je bila omiljena tema grčkim umjetnicima. Bila je simbol grčke pobjede protiv »barbara«, a uz to i borba herojskog i božanskog protiv zvjerskog i divljačkog. (Hall, 1998.)

Slika 12. Lapit i kentaur, oko 440. .g. pr. Kr.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i
Simon, D. L., 2008.)

3.6. Etruska umjetnost

Slika 13. Zemljovid Apeninskog poluotoka VI. st. pr. Krista

izvor: https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/d998f815-ca0a-45e5-b6e4-e7212daf9c0d/assets/image/karta_italije.jpg

pristupljeno 12. svibnja 2020.

Etruska umjetnost je umjetnost starog naroda, Etrušćana (Etruraca). Oni su naseljavali središnju Italiju. Gotovo sva njihova umjetnost je povezana sa životom poslije smrti. Mislili su da je smrt put u zagrobni život. Štovali su kult mrtvih i smatrali

ga nastavkom zemaljskog života. Na njihovim nadgrobnim spomenicima se vidi kult mrtvih kojim si žele osigurati vječni život. Na početku su gradili grobove ili kremirali mrtve te njihov pepeo polagali u urnu i zakopavali jamu. S mrtvacem pokapaju i neke darove (nakit, oružje, posuđe, ukrasne predmete i neke predmete koje bi im mogli biti od koristi, kao i ogledala). U sedmom stoljeću počinju mrtvace zakopavati u obiteljske grobnice. Etrušćani, koji su bili imućniji, grobnice su pretvarali u monumentalne građevine. (<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

U jednoj grobnici pronađena je i zlatna fibula. Fibula (broš, ukrasna pribadača) je nakit koji služi za pričvršćivanje odjeće. Na gornjem dijelu, koji predstavlja mjesec, ističu se lavovi nastali iskucavanjem. Lav je etrušćanski simbol snage i hrabrosti. Zglobni dijelovi predstavljaju vodu tj. rijeku. Na donjem dijelu ističu se patke, vodene ptice koje spajaju nebo, vodu i zemlju. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 14. Fibula iz grobnice Regolini, oko 670.-670.g. pr. Kr.

izvor: <http://1.bp.blogspot.com/-X2Y-5J6O9fU/Ue8g2A5DGCI/AAAAAAAAUCE/XhuD0Sqjk9Y/s1600/tomba-regolini-galassi-2.jpg>

pristupljeno 12. svibnja 2020.

Etruščani su se istaknuli i u kiparstvu. Najbolji primjer za to je skulptura Vučice izrađena u bronci. Blizance Romula i Rema (osnivači Rima), koji su bili napušteni, othranila je vrlo grabežljiva životinja, vučica. Naime, majka blizanaca je izjavila da ju je silovao Mars, bog rata. Ona je bačena u tamnicu, a djeca u rijeku Tiber. (Hall, 1998.)

Skulpture Romula i Rema uz kip su dodane kasnije, izradio ih je drugi kipar u 15.st. Legenda o Romulu i Remu je legenda o dvojici braće koje je othranila vučica. Ista ta legenda vuka simbolizira s majčinskim instinktima i plodnošću. Kip danas predstavlja snagu i mitsko podrijetlo Rima. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 15. Vučica, oko 500.g pr. Kr.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

3.7. Rimska umjetnost

Rimska umjetnost je pridonijela razvoju graditeljstva. Izgrađene su mnoge palače, hramovi, kazališta, kupaonice, amfiteatri, slavoluci, trijumfalni stupovi. U građevinama je prisutno obilje slika i kipova. Carevi od umjetnika naručuju portrete i narativne reljefe (u obliku priče) kako bi ovjekovječili svoje pothvate. Reljefom su bili ukrašeni slavoluci i baze kipova. Česti motiv na djelima umjetnika je konj, bilo da ga je jahao vojskovođa, da je vozio trijumfalna kola ili da je prikazana cijela konjica. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Konjanički spomenik Marka Aurelija je jedini konjanički spomenik koji je sačuvan iz starog Rima. Napravljen je od bronce i podignuta u slavu njegovog trijumfa nad neprijateljem. Čudesno živ i snažan konj je izraz ratničkog duha. Konj je prikazan u pokretu, s podignutom prednjom desnom nogom te kopitom lijeve noge odignutim od tla, dok se težište njegova tijela oslanja na prednju lijevu i stražnju desnu nogu. Njegova anatomija s izraženom mišićnom masom omogućuje pobliže odrediti njegovu snagu. Pokret njegove glave obuzdan je lijevom rukom Aurelija kojom je vjerojatno držao uzde, povezane s paradnim ularom u poluotvorenoj čeljusti konja. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Neki povjesničari vjeruju kako je podignuta noga konja nekad stajala na pobijeđenom barbarskom vojskovođi kojemu je Marko Aurelije svojom gestom poštedio život. Dominantna je simbolična snaga konja. Vjerovalo se da spomenik prikazuje Konstantina Velikog. (Hall, 1998.)

Slika 16. Konjanički kip Marka Aurelija, između 161. i 180.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Umjetnici su i trijumfalne lukove ukrašavali reljefima. Na lukovima su prikazivali pobjede, ali su im oni služili i kao spomen na mrtve.

Stup Antonina Pija i njegove žene Faustine, s bijelom mramornom bazom poprima oblik kocke i ima posvetu s jedne strane, a s tri ostale je ukrašena reljefima. Jedan reljef prikazuje genija koji cara i njegovu ženu nosi u nebo, dok orlovi također lete s njima. Krilati genij je nešto slično kao anđeo čuvar. Genije bi slijedio svakog čovjeka od trenutka njegova rođenja do dana kada je umro. Na drugoj strani baze je reljef koji

prikazuje rimsku konjicu tj. vojnu pogrebnu povorku kao dio ceremonijala deifikacije cara (uzdizanje čovjeka među bogove).

(<https://books.google.hr/books?isbn=9958031124>)

Slika 17. i 18. Podnožje stupa Antonina Pija i Faustine, oko 161.g.

izvor: <http://late-roman.ru/data/imagegallery/30ceb707-bba9-d601-863e-a254b6480812/d95fef1a-011f-5c3e-c3c0-e287f1c9651d.jpg>

izvor: <http://late-roman.ru/data/imagegallery/30ceb707-bba9-d601-863e-a254b6480812/c4ad0faa-42f6-414c-6d6c-fd18cd0eec84.jpg>

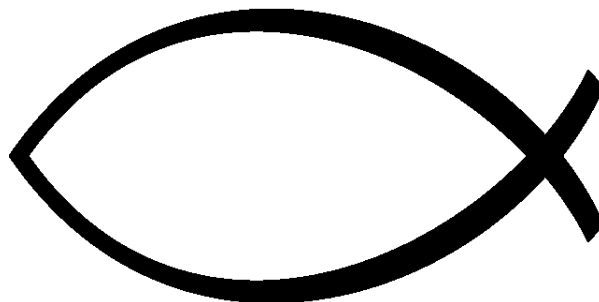
pristupljeno 13. svibnja 2020.

4. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti u srednjem vijeku

4.1. Ranokršćanska i bizantska umjetnost

Ranokršćanska umjetnost je umjetnost posljednjeg perioda Rimskog Carstva.

Zbog Isusova života i njegovog uskrsnuća, nastala je nova religija, kršćanstvo. To je umjetnost u katakombama (podzemna pogrebna mjesta), umjetnost gradnje bazilika, krstionica i sarkofaga. Kršćani su održavali pogrebne obrede i čuvali grobove. Vjerovali su da će tako vječno živjeti na nebu. Oslikavali su stropove katakombi kršćanskim simbolima kao što je riba, janje, magarac itd. Riba se smatra najstarijim kršćanskim simbolom i dolazi od grčke riječi ΙΧΘΥΣ (Iesus Xristos Theou Yios Soter) što znači "Isus Krist Božji Sin Spasitelj". Simbol ribe je čest u ranokršćanskoj umjetnosti, ali ona se koristi i za simbol krštenja. Kao što riba ne može živjeti bez vode, tako se i kršćanin samo može spasiti preko svete vode, obredom krštenja. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Slika 19. Simbol ribe

izvor: <https://bitno3-64c8.kxcdn.com/wp-content/uploads/2015/09/3.png>

pristupljeno 17. svibnja 2020.

Simbol ribe također zamjenjuje samog Krista (Hall, 1998.)

Krist se u katakombama prikazuje preko simbola. U središtu stropa u katakombi sv. Petra i Marcelina prikazan je pastir koji na ramenu nosi janje. Slika predočava Isusa kao dobrog pastira, spasitelja i kao učitelja. Životinja koja je nošena na ramenima je žrtvena životinja i nosi se do žrtvenika kako bi je na njemu žrtvovali Bogu. U toj žrtvi prikazan je i motiv Isusove smrti na križu. Pred nogama dobrog pastira leže dvije

ovce simbolizirajući Kristove vjernike. Bog je od početka vremena planirao otkupiti svoj narod krvlju svoga Sina. Krist je došao kao pastir da bi vratio svoju čežnju i očajne ljude svome Ocu, iako je znao cijenu koju će platiti. (Rebić, 2005.)

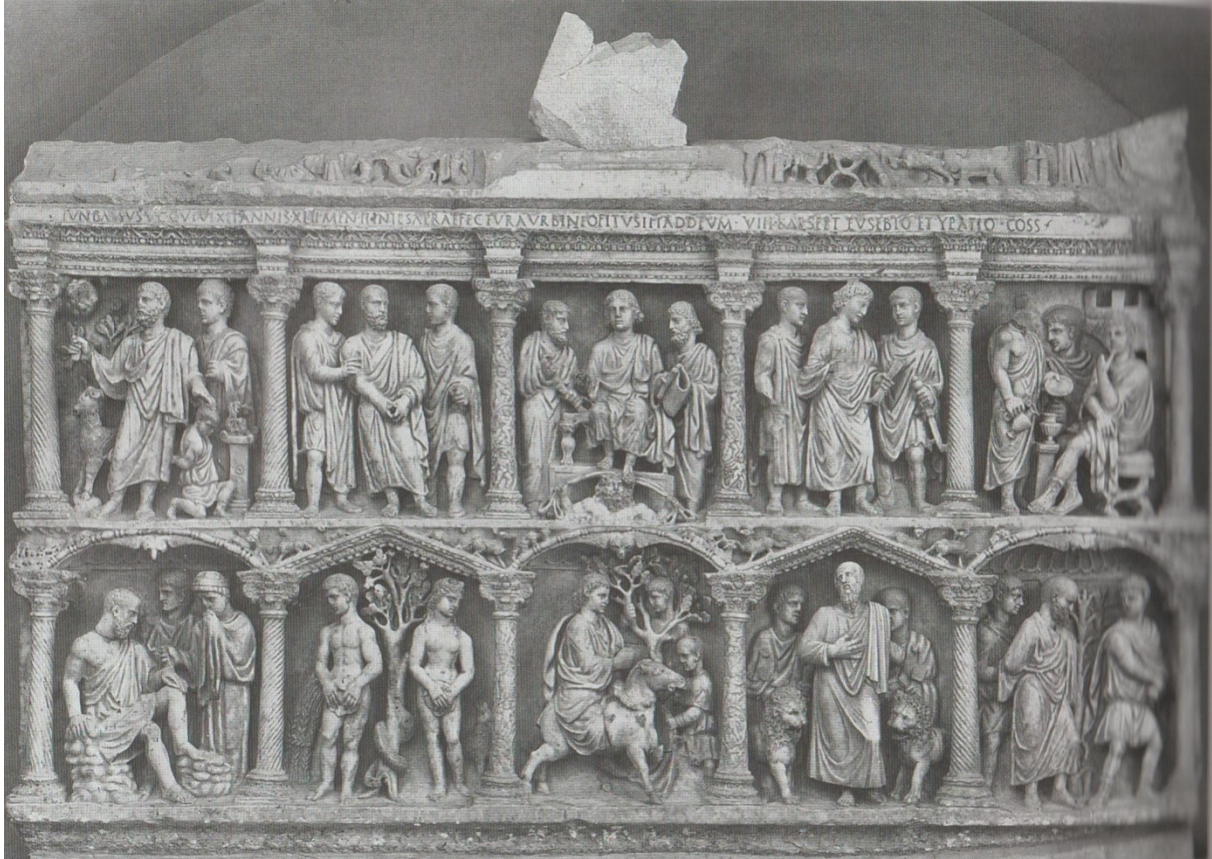
Slika 20. Katakomba sv. Petra i Marcelina, Rim, 4.st.

izvor: (Davies, Denny, Hofrichter, Jacobs, Roberts, Simon, 2008).

Kršćani su izrađivali sarkofage za važne pojedince crkve. Sarkofag, tj. mramorni lijes, ima izrezbarene prizore iz Starog i Novog zavjeta. Jedan od prizora je i ulazak Isusa u Jeruzalem na magarcu. Magarac simbolizira poniznu životinju koja može nositi Isusov teret.

Kraljevi bi inače jahali konje, ali Isus je izabrao magarca. Njome je htio pokazati da biti moćan znači biti ponizan i služiti. Time Bog ismijava potrebu za moći kod ljudi. Magarac je jedina životinja koja može podnijeti i nositi Isusov teret. Magarac je još

poznat kao tvrdoglav i izdržljiv. Time Isus želi pokazati da je i on, kao i magarac, odlučan i tvrdoglav u svome naumu. (<https://duhovnost.net/kralj-jase-na-magarcu/>)

Slika 21. Sarkofag Junija Basa

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Bizant ili Istočno Rimsko Carstvo, nastalo je osnivanjem grada Konstantinopola 324. g., a do konačne podjele nad Istočnim i Zapadnim Rimskim Carstvom došlo je 395. g.

Slika 22. Karta podjele Rimskog carstva

izvor: https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/651c999f-dc9c-4281-9aed-e26fa033a3ac/assets/image/karta_19.jpg

pristupljeno 17. svibnja 2020.

U bizantskoj umjetnosti likovi životinja su prisutni na reljefima rađenih od slonovače i srebra.

Justinijanov diptih, koji se sastoji od pet dijelova, izrađen je od slonovače. U središtu vidimo cara na konju koji drži koplje zasađeno na tlu i tako zaustavlja barbara. Konj predstavlja carevu veličinu i snagu. Uz cara Justinijana pojavljuju se lavovi i slonovi. Oni predstavljaju sve zemlje koje je osvojio. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 23. Justinijanov diptih, između 525 i 550.g.

izvor:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Diptych Barberini Louvre OA 9063 whole.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Diptych_Barberini_Louvre_OA_9063_whole.jpg)

pristupljeno 17. svibnja 2020.

Bizant je ostavio iza sebe mnoštvo ilustriranih slika, a najviše crkvenih. Bile su priručnici bizantskim slikarima i pomoću njih su se prenosile ikonografske tematike. Vrhunac ove vrste umjetnosti predstavlja Pariški psaltir, knjiga psalama (molitve u stihovima). U srednjem vijeku su neki vjernici i pripravnici za svećenike mogli učiti čitati iz takve knjižice koja je bila i početnica. Bila je često i bogato ilustrirana. Najpoznatija minijatura je ona na kojoj David svira harfu. David svojom glazbom očarava divlje životinje, zvijeri. Glazba predstavlja pravednost kojom je vladao, a

životinje narod koji ga sluša. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 24. David sastavlja psalme

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

4.2. Islamska umjetnost

Kasnije se pojavljuje i još jedna vjera – islam, vjera u jednog boga Alaha. Islamski vladari grade raskošne džamije, palače i kupelji s dvoranama za zabavu ukrašenim mozaicima, slikama i kipovima. U sklopu palača su i kraljevske radionice za izradu

luksuznih predmeta od slonovače koji su bili namijenjeni bogatim pokroviteljima. Kovčežići od slonove kosti dočaravali su eleganciju društvenog života. Predmeti od slonovače služili su za dragulje i kozmetiku, a često su bili darovani na poklon. Neki ornamenti predstavljaju prizore iz lova koji ilustriraju upotrebu životinjskih oblika kao dekorativni motiv. U drugoj polovici 16.st. izrađuju sagove. Orijentalni sagovi ne govore svoju povijest odmah. Oni nas vode u svijet ideja i značenja skrivenih iza simbola koji ih obogaćuju. Ovdje ništa nije slučajno, a uzorci su više od jednostavnih ukrasa. (<http://www.miho.or.jp/booth/html/artcon/00001357e.htm>)

Kako bismo uvidjeli ovaj čarobni svijet, moramo naučiti simboliku tkanih ukrasa. Ptice su se stoljećima smatrale spojnicama između zemlje i neba. Ptice su bile poštovane kao simbol dobrog boga koji se borio protiv sila zla. Paun je pak utjelovljenje Sunca i kao takav simbolizira besmrtnost i uskrsnuće. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Tepisi s uzorkom medaljona jedni su od najranijih uzoraka. Cvijeće i lišće, životinje, ptice, drveće, grmlje, i mnogi drugi motivi mogu biti utkani u pozadinu, kutove i medaljon tepiha. Dizajn ovog tepiha je fascinantna i profinjen. Na sredini tepiha se nalazi medaljon u kojem su prikazana dva zmaja, a njihova tijela su isprepletana. U odjeljcima vidimo prizore dvorjana u lovu i prekrasnu borbu lavova i ovaca te jelena i ptica. Ističu se i prizori s paunima i ribama. Osim životinja iz stvarnog života, prisutne su i mitološke nestvarne životinje poput zmajeva i feniksa. U kineskoj umjetnosti, zmajevi i feniksi predstavljaju simbole cara i carice. Naprotiv, te životinje su ovdje prikazane u silovitoj borbi.

(<http://www.miho.or.jp/booth/html/artcon/00001357e.htm>)

Slika 25. Detalj sa saga Sanguszko , između 1575. i 1600.g.

izvor: <https://www.doaks.org/resources/bliss-tyler-correspondence/annotations/sanguszko-carpet?fbclid=IwAR3xbyiU2vacu4UyY2iftm5bGRME3-9DicXCtzXcOPmgZitR8M6bhcCx-SI>

pristupljeno 20. svibnja 2020.

4.3. Umjetnost ranog srednjeg vijeka

U ovom se razdoblju grade i ukrašavaju crkve i samostani, izrađuju i ukrašavaju knjige s književnim i vjerskim tekstovima. Umjetnici rade svoja djela u metalu. Metali koji se upotrebljavaju u to vrijeme su bakar, bronca, željezo, srebro, zlato, drago kamenje i slonovača. Rade se različite kopče i broševi za plašteve, ogrtače i tunike koje su tada odijevali. Osim te funkcije, broševi postaju ukrasi i statusni simboli. Uz isprepletene uzorke i spirale, broševe krasi životinje, obično su to bile zmiје. Takav stil prikazivanja životinja neki stručnjaci nazivaju animalnim stilom. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

U Velikoj Britaniji pronađen je poklopac torbice koji je također prikazan s animalnim stilom, životinjama koje se sukobljavaju. Čovjek se nalazi između dva vuka koja se sučeljavaju. Muškarac junački stoji između njih. U sredini pojasa nalaze se dva orla s manjim pticama u kandžama. Za tadašnji narod, te slike imaju duboko značenje. Apstraktni geometrijski dizajn životinja je umjetnikov pokušaj da prikaže određene osobine koje su bile važne za anglosaksonske ljude, njihovu snagu, junaštvo i hrabrost. Naručitelj torbice je možda želio pokazati na svom tijelu slike moći i snage. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 26. Poklopac torbice iz pogrebnog mjesta u brodu u Sutton Hoo, prva polovica 7.st.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

U ranom srednjem vijeku su živjeli Vikinzi i to na prostoru Skandinavije, točnije na prostorima današnje Švedske, Norveške i Danske. Kako bi putovali, trgovali i ratovali, gradili su brodove te ih ukrašavali životinjskim glavama. Jedan od najpoznatijih vikinških obrednih brodova sadržavao je drveni stup ukrašen životinjskom glavom koja je nastala početkom 9. st. Na brodu je pronađeno još pet takvih stupova koje su krasili zmajevi. Smatra se da imaju vjersko i magično značenje te da su korišteni u obredima. Zmajeve glava nije imala samo ukrasnu funkciju, nego je prije svega služila da noću zle duhove drži na udaljenosti. Ona je trebala izazvati strah kod neprijatelja. Taj brod nije bio gusarski, već je služio za plovidbu. Prema tome kako su Vikinzi sahranjivali mrtve, možemo zaključiti da su vjerovali u život poslije smrti. U obredima su pokojnika polegli u brod, a zatim bi taj brod zapalili. U brod su stavljali hranu i piće, oružja, odjeću i druge razne predmete. Oni su pokazivali imovinsko stanje i status pokojnika. U ovom brodu su pokopane dvije žene, od kojih se za jednu pretpostavlja da je bila kraljica. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 27. Životinjska glava iz ukopa u brodu Osebergu, oko 834.g.

izvor: <https://danielah222.files.wordpress.com/2015/12/animalheadpost.jpg>

pristupljeno 21. svibnja 2020.

4.4. Romanička umjetnost

Romanička umjetnost je stil umjetnosti 11. i 12. stoljeća. Povećanjem broja stanovništva, trgovinom i putovanjima, poticala se gradnja, posebno izgradnja crkvi, plemićkih utvrda i samostana. Društvo se sastojalo od plemića, svećenika, seljaka i građana. Jača kršćanstvo, grade se burgovi (sklop obrambenih zidova i kula uz stambene, gospodarske i pomoćne prostorije), katedrale, samostani postaju žarišta umjetničkog života. Izrađuju se zidne i stropne freske. Teme slikara i kipara su biblijske. Kamen je glavni građevinski materijal. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Glavna tema na portalima i kapitelima su upravo životinje i to najviše ptice, zmajevi, zmije, lavovi, sirene, grifoni i kentauri. Na kapitelu zapadnog portala San Benet de Bages lav ima dvojaku simboliku. Spava, dok su mu oči otvorene te simbolizira Kristovo uskrsnuće tj. vjeru, nadu i milosrđe. Simbolizira i demona s razjapljenim ustima koja predstavljaju pakao. (Domjanov,2008).

Slika 28. Kapitel zapadnog portala San Benet de Bages, Katalonija 12.st.

izvor: <https://asset.library.wisc.edu/1711.dl/HNQCSCANHKOZE8C/M/h1380-b3b0c.jpg>

pristupljeno 21. svibnja 2020.

Izrađuju se relikvijari. To su bili spremnici u kojima se izlažu ili čuvaju ostaci kostiju, predmeta ili odjeće u vezi s pojedinim svetcima. Jedan od relikvijara je i kovčežić sa simbolima četiriju evanđelista. (Hall, 1998.)

Sv. Mateja simbolizira anđeo, a Sv. Marka krilati lav. Markovo evanđelje započinje propovijedanjem Ivana Krstitelja u pustinji, mjestu gdje žive lavovi. Evanđelje Sv. Luke, kojeg simbolizira bik, započinje Zaharijinom žrtvom u Hramu, a već je rečeno kako je bik tada bio žrtvena životinja. Simbol sv. Ivana je orao. On u Ivanovom evanđelju simbolizira Duha, nebo i nebesa. Simbol evanđelista Mateja je anđeo ili krilati čovjek. U početku evanđelja je prikazano Isusovo ljudsko podrijetlo iz Davidove loze.

(http://www.vjeronauk.hr/uploads/documents/Pripreme/Osnovna_skola/Isus/novi_zavjet_pripovijeda_o_isusovu_zivotu_priprema_za_2_razred_osnovne_skole.doc)

Slika 29. Kovčežić za relikvije sa simbolima četiriju evanđelista

izvor: https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-k5JMpHFY1OBPZOEmhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs

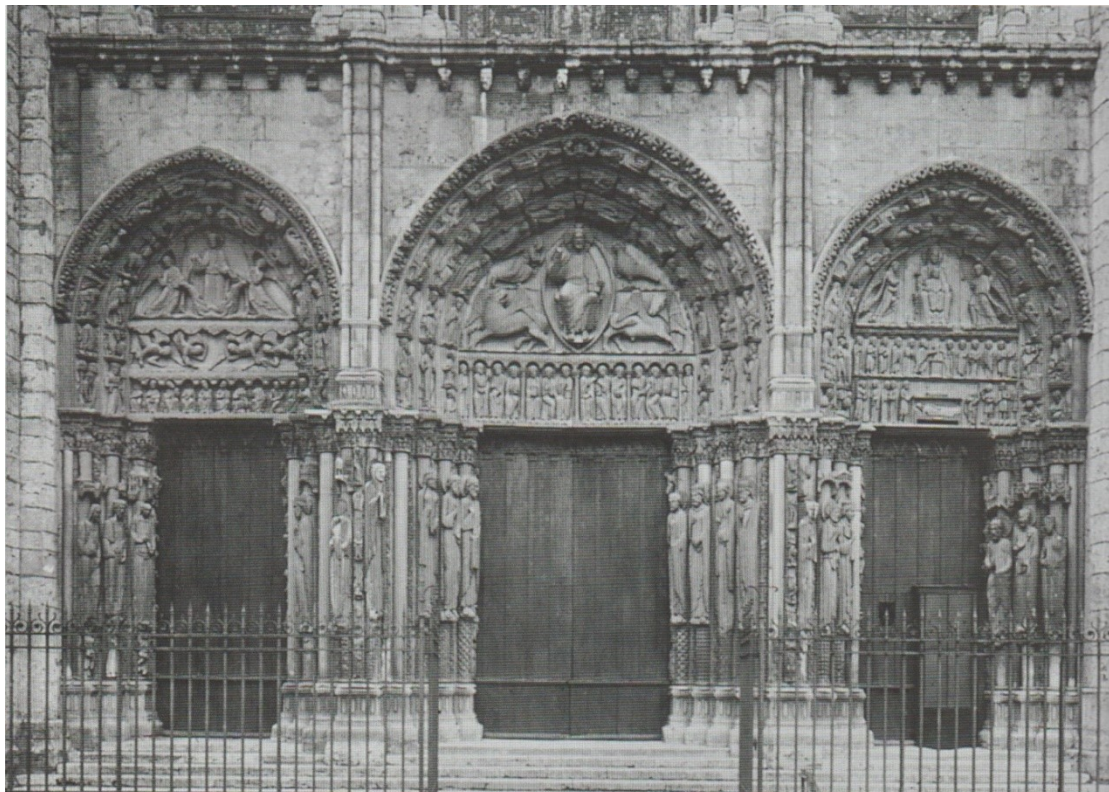
pristupljeno 21. svibnja 2020.

4.5. Gotička umjetnost

Gotički stil je stil sredine dvanaestog stoljeća. Šire se gradska središta, a time katedrale dobivaju veću važnost. Gradovi, trgovina i obrt doživljavaju procvat. Gradovi postaju neovisni o feudalnom vladaru. Katedrale postaju simboli moći grada, Notre-Dame u Parizu, Chartresu, Amiensu, Reimsu,... (<https://repozitorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>)

Katedrala Notre Dame u Chartresu je remek djelo gotike. Zapadni portal je glavni ulaz u crkvu. Središnji dio portala prikazuje Krista okruženog s četiri simbola evanđelista koji slute na smak svijeta. Evanđelista sv. Mateja simbolizira anđeo, sv. Marka krilati lav, sv. Luku bik, a sv. Ivana orao. Krist gleda naprijed, kao da podsjeća posjetitelja katedrale na ono što mu je predodređeno kada nastupi sudnji dan. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 30. Zapadni portal katedrale u Chartresu, 12. st.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

U gotičkoj umjetnosti imamo jako puno vitraja, freski, tapiserija i iluminiranih rukopisa¹. Zidovi u romaničkim crkvama krasile su slike, a u gotičkim ih krase vitraji. Sada crkve postaju svjetlije i ugodnije. Vitraji svojim šarenim bojama stvaraju nevjerojatan dojam. U izradi vitraja koriste se različiti geometrijski oblici. Stakla oslikavaju različitim bojama. Prikazuju biblijske likove i motive, važne povijesne događaje pa čak i znakove zodijaka. Znakovima zodijaka prikazan je tok vremena, ciklus u prirodi, jedna čitava godina. Svaki znak zodijaka je jedan mjesec u godini. (<https://www.ancient.eu/article/1277/the-stained-glass-windows-of-chartres-cathedral/>)

Slika 31. Dvanaest vitraja koji predstavljaju dvanaest znakova zodijaka, katedrala u Chartresu.

izvor: <https://nova-akropola.com/wp-content/uploads/2015/02/friz11.jpg>

pristupljeno 23. svibnja 2020.

---

¹Iluminirani rukopisi su oslikani rukopisi urešeni zlatom na izrađenim ornamentima, inicijalima, minijaturama i vinjetama

5. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti od renesanse do rokoka

5.1. Umjetnost Italije trinaestog i četrnaestog stoljeća

Procvat gradova, razvoj trgovine, bankarstva, pomorstva i znanosti samo su neki od mnogih postignuća koja su specifična za 13. i 14. stoljeće u Italiji. Umjetnici se baziraju na religijskim motivima. Grade se crkve, katedrale, utvrde, dvorci, gradske palače i ladanjske vile iznutra ukrašene freskama, slikama i skulpturama.

Dominikanci i franjevci grade crkve u kojima su propovijedali. Uz priče, služili su se i slikama kako bi objasnili učenje crkve. Franjo Asiški osnovao je dominikance. U spomen na svetog Franju, papa podiže baziliku u Italiji. Njeni zidovi ukrašeni su freskama. (Hall, 1998.).

Jedna od najupečatljivijih freski prikazuje svetog Franju na jednom od njegovih putovanja dok pripovijeda mnoštvu ptica. Oko Franjinih nogu okupile su se ptice koje ga slušaju dok im on pripovijeda (Hall, 1998.). Franjo im se približio i pozdravio ih. Začudio se što nisu pobjegle te im stao prenositi Božju riječ. Sa zanimanjem su ga gledale i slušale. Na kraju ih je blagoslovio. Ptice simboliziraju prirodu. Sv. Franjo je prirodu smatrao ogledalom Boga, a sve je životinje nazivao braćom i sestrama. Njegov stav je, naime, bio da su bića međusobno povezana. Daje nam primjer kako životinje ne treba ponižavati. Svetac poštuje životinje kao stvorenja Božja, a čovjek je pozvan na suživot s njima, tj. s prirodom. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 32. Sveti Franjo propovijeda pticama, 1290.g.

izvor: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Giotto -
Legend of St Francis - -15- - Sermon to the Birds.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Giotto_-_Legend_of_St_Francis_-_15_-_Sermon_to_the_Birds.jpg)

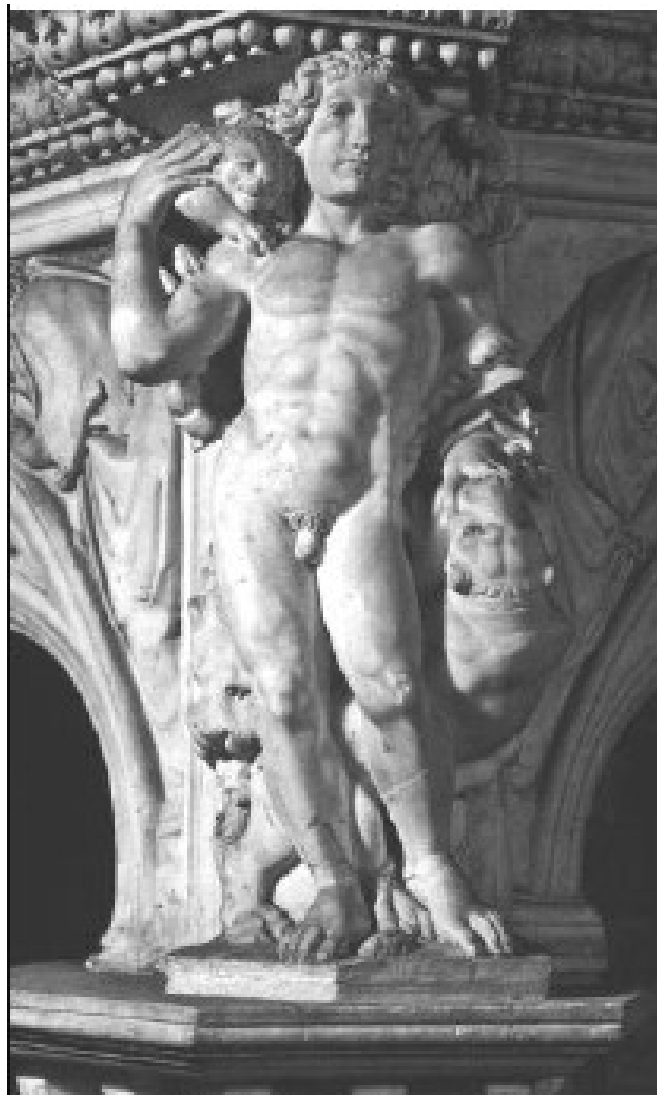
pristupljeno 23. svibnja 2020.

Za propovijedanje u crkvama i čitanje Svetog pisma rade se propovjedaonice. Krstionica u Pisi rađena je od mramora. Šest vanjskih stupova i jedan središnji stup nose propovjedaonicu, od kojih tri stupa postavljena na leđa lavova. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Lav je simbolička zvijer u umjetnosti diljem svijeta, kao i u religiji. Već je spomenuto da je od davnina smatran kraljem životinja, upravo zbog svoje veličine, snage, grive i

rike te je svojom pojavom ulijevao strahopoštovanje.
(<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Propovjedaonica je ukrašena je kipovima. Začudo, jedan od kipova je Heraklo s malim lavom na ramenu i lavljom kožom preko ruke. Iako grčki junak, on predstavlja snagu kršćanstva. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 33. Snaga duha, Nicola Pisana, 1260.g.

izvor: <https://www.studocu.com/en-gb/document/sveuciliste-u-zagrebu/umjetnost-gotike/lecture-notes/umjetnost-gotike-2-skripta-2-kolokvij/2334284/view>

pristupljeno 23. svibnja 2020.

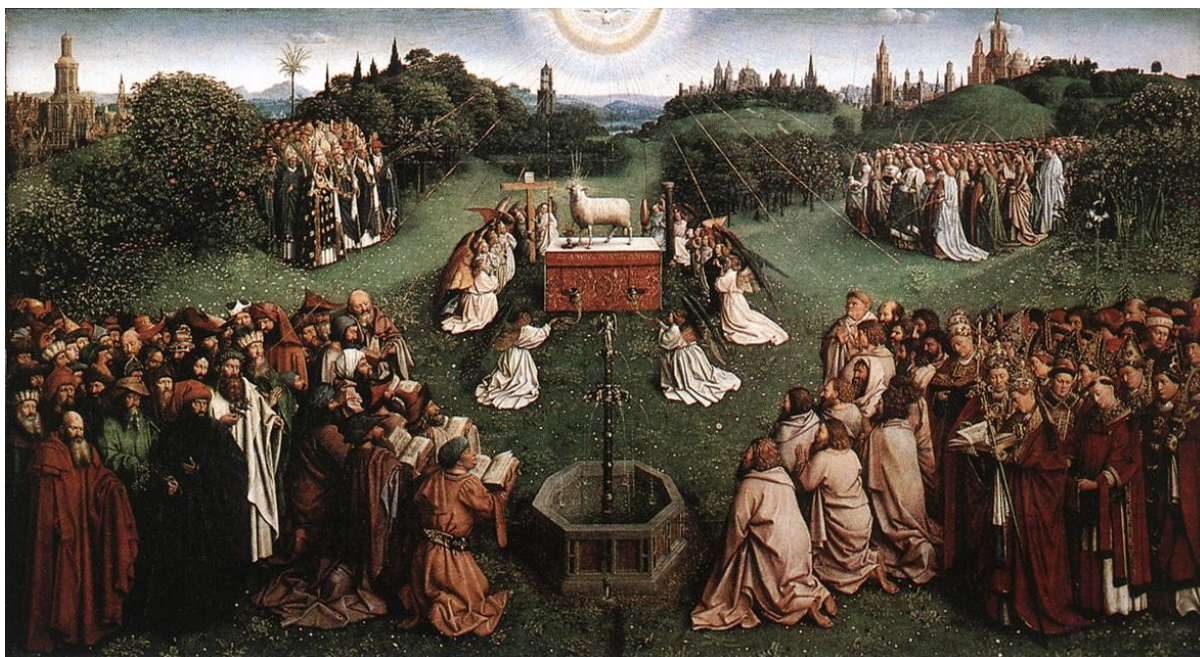
5.2. Umjetničke inovacije u sjevernoj Europi petnaestog stoljeća

Dok su u srednjem vijeku vladali plemići i svećenici, u 15.stoljeću je srednji stalež imao veći utjecaj na društvo i kulturu tog vremena. Polako prestaje izgradnja katedrala i crkvi. Umjetnici srednjeg vijeka su slikali uljanim bojama, i to na dasci. Plemići, bilo u želji da izraze svoje bogatstvo, vjeru ili ostave traga u povijesti, postaju veliki pokrovitelji umjetnosti. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Remek djelo, Ghentski oltar, rađeno je također po narudžbi plemića. U donjem središnjem dijelu oltara nalazi se scena štovanja apokaliptičkog jaganjca. Skupina vjernika klanja se jaganjcu, smještenom na oltaru, kojem iz rana krv teče u kalež. Iznad Janjeta prikazan je Duh Sveti koji se spušta u prepoznatljivom obliku golubice. Sveti duh je sila kojom se Bog služi tako što prenosi svoju energiju gdje god je to potrebno kako bi izvršio što zamisli i odluči. Jagnje simbolizira Isusa Krista koji je prisutan uza sve one koji slušaju riječ Gospodnju, kroz sve vrijeme i u svim teškoćama, kušnjama i progonstvima. Simbol je Isusova otkupljenja ljudi od grijeha, kada se žrtvovao smrću na križu. Vjernici se ne trebaju ničega bojati, jer na kraju će zlo biti pobijeđeno, a oni će naći svoje mjesto u nebeskom kraljevstvu radosti i vječnoga života. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Janje simbolizira u kršćanskoj umjetnosti poniznost, nevinost i čistoću. Žrtvenu životinju predstavlja u Starom zavjetu. Ljudi su je žrvovali da očiste svoje grijeha. Janje u kršćanskoj ikonografiji predstavlja najčešće Krista.

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>

Slika 34. Hubert i Jan van Eyck, Ghentski oltar, 1432.g

izvor:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Jan_van_Eyck_The_Ghent_Altarpiece - Adoration of the Lamb.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Jan_van_Eyck_The_Ghent_Altarpiece_-_Adoration_of_the_Lamb.jpg).

pristupljeno 23. svibnja 2020.

Vrt zemaljskih užitaka je slika koja se sastoji od tri dijela.

Prvi dio prikazuje nastanak svijeta. Bog predstavlja Adama i Evu. Ženski grijeh predstavljaju kukci, gmizavci, vodozemci i ribe. Čovjekove grijeh predstavlja crne ptice, kukci i šišmiši. Sova je simbol zla, duhovnog sljepila, gluposti i okrutnosti ljudi na zemlji. Oko zabranjenog stabla voća se nalaze zmije. (<https://nsokote.ru/umjetnost-i-zabava/167910-slikanje-boschovog-vrtom-zemaljskih-u%C5%BEitaka.html>)

U središnjem, tj. drugom dijelu slike prikazuje se čovječanstvo koje je izloženo požudi i kreće se ravno u propast. Prikazuje puno ljudi koji skaču i jašu životinje. Ptice i morske životinje predstavljaju nemoralnost i pokvarenost. Većinom su ženski likovi prikazani u okruglom jezeru koje se nalazi na sredini slike. Jahači jašu na leopardima, panterama, lavovima, medvjedima, jednorozima, jelenima, magarcima,

što se tumači kao znak požude. (<https://nsokote.ru/umjetnost-i-zabava/167910-slikanje-boschovog-vrtom-zemaljskih-u%C5%BEitaka.html>)

Treći dio prikazuje Pakao. Tamo hibridna bića muče i kažnjavaju ljude. Kazne ovise o grijehu pojedinca. Umjetnik prikazuje kako je zemaljski život prolazan. U sliku umjetnik stavlja puno simbola i skrivenih značenja o ljudskom grijehu i požudi. (<https://nsokote.ru/umjetnost-i-zabava/167910-slikanje-boschovog-vrtom-zemaljskih-u%C5%BEitaka.html>)

Slika 35. Hieronymus Bosch, Vrt zemaljskih užitaka, oko 1480. do 1515.g.

izvor:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/El_jard%C3%ADn_de_las_Delicias%2C_de_El_Bosco.jpg

pristupljeno 23. svibnja 2020.

5.3. Rana renesansa u Italiji 15. Stoljeća

Talijanska renesansa je jako poznata po arhitekturi, kiparstvu i slikarstvu. Umjetnici se po prvi puta cijene i priznavaju kao stvaraoci. Renesansa unosi promjene na način gledanja umjetničkih djela. Karakteristika renesanse je realističnost.

Ranorenesansna skulptura ispunjava vjerodostojnost čovjekovog tijela i oblika. Kako bi dokazali položaj u društvu i svoje bogatstvo, umjetnici vladarima izrađuju konjičke skulpture. Konjanički kip Colleonija je prvi pokušaj u kojem je konjanička skulptura na kojoj konj nije svim nogama bio oslonjen na bazu. Na spomeniku se više ističe graciozan konj, nego njegov jahač. Konj koji je sposoban da nosi čovjeka u punom oklopu, toliko je velik da jahač mora njime vladati svojim autoritetom, a ne fizičkom snagom. Konj je živahan te izgleda kao da će poletjeti s postolja. Na tijelu konja vide se mišići, vene i tetive. Snažan konj predstavlja jahačev ponos i snagu. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 36. Andrea del Verrocchio, Konjanički kip Colleonija, 1483. i 1488.

izvor:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/Bartolomeo Colleoni by Andrea del Verrocchio.jpg/600px-Bartolomeo Colleoni by Andrea del Verrocchio.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/Bartolomeo_Colleoni_by_Andrea_del_Verrocchio.jpg/600px-Bartolomeo_Colleoni_by_Andrea_del_Verrocchio.jpg)

pristupljeno 23. svibnja 2020.

Bogate obitelji grade palače, vile i kapele te ih ukrašavaju slikama. Jedan od čestih motiva umjetnika tog vremena bio je i pas. Na slici Dvije dame, naslikana su dva psa. Prvi se nalazi do nogu dame te joj pruža šapu. U portretima kad se pas nalazi uz noge žene, aludira se na njenu vjernost i čistoću. Drugi se pas nalazi na rubu slike, reži i zubima vuče damin štap. On simbolizira prijetnju i tu je kao upozorenje mladoj dami. (Hall, 1998.)

Danas psa smatramo kao pozitivnu životinju, no u prošlosti je bilo suprotno. Za Egipćane je bio simbol podzemnog svijeta i smrti. Grci psa povezuju s bogom prosvjetitelja i lječništva. Za Kelte je pas ratnik koji je dresiran za lov i borbe. Pas u islamu simbolizira vjernost, ne grize gospodara. Kršćanstvo psa vidi kao simboliku zavodništva, bludništva, lakomosti i nezasićenosti. Srednjovjekovna ikonografija prikazuje psa kao simbol svega nečistoga i kao simbol grijeha. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Slika 37. Vittorea Carpaccia, *Dvije dame*, oko 1490.g.

izvor: <https://arthive.com/res/media/img/oy1400/work/131/639128.webp>

pristupljeno 23. svibnja 2020.

5.4. Visoka renesansa u Italiji od 1495. do 1520. Godine

Europska umjetnost u tom razdoblju pokazala se kao vrhunsko dostignuće u slikarstvu, kiparstvu i graditeljstvu. U Italiji su u tom vremenu nastala najbolja djela europske umjetnosti.

Leonardo da Vinci jedan je od najvećih tadašnjih umjetnika. Da Vinci je radio skice i crteže različitih životinja: pse, mačke, medvjede, konje. Volio je dinamiku pokreta, zbog toga je i u poluokretu naslikana Cecilia kako mazi pipitomljenog hermeline. Hermelin je velika lasica, cijenili su ga zbog nježnog krzna te ga često koristili za ceremonijalne haljine. Hermelin uvijek označava neku vrlinu. Kad je dio ženskog portreta, govori o kreposti modela, snazi i čestitosti. (Hall, 1998.)

Slika 38. Leonardo da Vinci, Dama s hermelinom, 1489. -1490.g.

izvor:

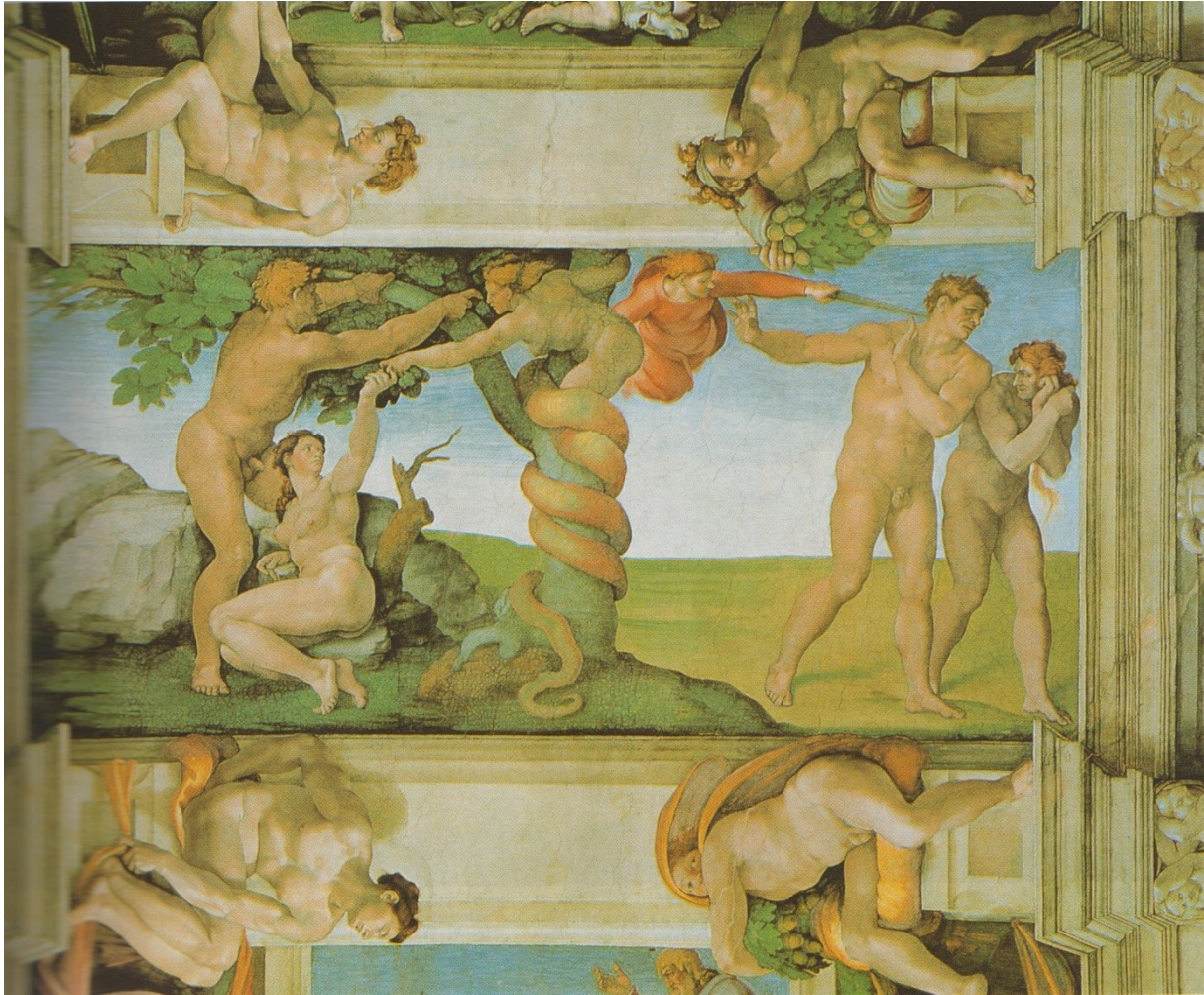
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ed/Dama_z_gronostajem.jpg/800px-Dama_z_gronostajem.jpg

pristupljeno 25. svibnja 2020.

Michelangelo je također bio jedan od najpoznatijih umjetnika tog razdoblja. Oslikao je svod Sikstinske kapele koja se nalazi u sklopu Vatikanske palače u Rimu. Na svodu

je naslikao mnogo motiva. Jedan od njih je i Prvi grijeh i Izgon iz raja. U središnjem dijelu slike, ističe se stablo oko kojeg se omotala zmiya. Ona predstavlja lukavost i zlo jer nagovara Evu da jede zabranjeni plod. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 39. Michelangelo, Prvi grijeh i Izgon iz raja, između 1508. i 1509.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

5.5. Kasna renesansa i manirizam u Italiji 16. Stoljeća

Martin Luter je postavio izazov Katoličkoj Crkvi. Tražio je da vjeru sačinjava samo ono što piše u Bibliji i Evanđeljima, osuđuje prodaju oprosta, utječe na slabljenje papinskog autoriteta te prevodi Bibliju na njemački jezik. Reformacija je djelovala i na talijanske umjetnike. Tizian i Michelangelo doživjeli su preobrazbu svoga stila. Za moćnu elitu umjetnička djela postaju odraz ukusa i zanimanja. Javlja se novi stil u umjetnosti, manirizam. Taj stil je nastao krajem talijanske visoke renesanse. To je stil koji se temelji na gracioznosti, raznolikosti i virtuoznosti. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Michelangelo je izradio grobnicu braće Giuliano i Lorenzo de'Medici. Ona je ukrašena muškom i ženskom skulpturom koje predstavljaju dan i noć. Poznati umjetnik je u svojim bilješkama zapisao: „Dan i noć govore: Mi smo svojim brzim hodom doveli vojvodu Giuliano do smrti... Pravo je da se vojvoda osvećuje (jer) on nam je oduzeo svjetlo; i sklopivši svoje oči zatvorio je i naše pa one više ne svijetle na zemlji.“. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Sova se nalazi ispod lijeve noge žene. To je noćna životinja koja predstavlja mudrost, znanje, loš znak, noć i smrt. Praznovjerni ljudi ju smatraju lošim znakom. Na ovom djelu, kao noćna ptica, ona ustvari predstavlja vrijeme tame. (Hall, 1998.)

Slika 40. Michelangelo Buonarroti, Giuliana de' Medici u Firenci, 1526.- 1533. g.

izvor: <https://www.flickr.com/photos/24364447@N05/4147469612/in/photostream>

pristupljeno 23. svibnja 2020.

5.6. Renesansa i reformacija u sjevernoj Europi u 16. Stoljeću

Početakom 16. stoljeća slabi feudalizam i utjecaj Crkve. Zbog sukoba protestanata i katolika u Europi, dolazi do razvoja umjetnosti renesanse i vjerske podjele Europe. Umjetnici se okreću svjetovnim temama koje su se sviđale mecenama u gradovima i na dvoru. Francuska je ostala vjerna Rimokatoličkoj crkvi. Pojedini pripadnici francuskog dvora i dalje naručuju djela nastala prema modelima srednjeg vijeka.

Zidove dvoraca ukrašavali su tapiserijama. Lov je bio jedna od dvorskih razonoda. Na tu temu izrađen je niz od sedam tapiserija pod nazivom Lov na jednoroga. U tom nizu, jednoroga love i ubijaju, no on na kraju uskrsne. Jednorog zapravo predstavlja Krista. Najupečatljivija tapiserija tog niza je Zarobljeni jednorog. U polju punom cvijeća, ističe se bijeli jednorog, mitsko biće koje veoma liči na konja. Nitko ga ne može uloviti osim djevice. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 41. Zarobljeni jednorog, oko 1500.g.

izvor: <https://collectionapi.metmuseum.org/api/collection/v1/iiif/467642/940931/main-image>

pristupljeno 23. svibnja 2020.

Albert Dürer se pokazao se najuspješnijim u izradi drvoreza. Jedan od najpoznatijih su „Četiri jahača Apokalipse”. Jahači su na konjima. Bijeli konj predstavlja osvajanje i pobjedu, riđi rat, crni pošast i glad, a bolest, sivi konj - smrt. Jahači su izvršitelji božanskog gnjeva. (Hall, 1998.)

Slika 42. Albrecht Dürer, Četiri jahača Apokalipse, 1498.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i
Simon, D. L., 2008.)

U bakrorezu je izradio Adama i Evu. Uz njihove likove stavlja i četiri životinje. One predstavljaju srednjovjekovnu ideju o četiri temperamenta. Mačka je temperament koji brzo plane, predstavlja ljutnju. Zec je, s druge strane, optimističan, pun energije i veoma osjećajan. Vol je flegmatičan, trom i spor, a jelen predstavlja melankoličan temperament, tužan i ozbiljan. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 43. Albrecht Dürer, Adam i Eva, 1504.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

5.7. Barok u Italiji i Španjolskoj

Barok je stil koji se javlja u 17.stoljeću. Započeo je u Italiji te se proširio po cijeloj Europi. To je razdoblje ogromnih vrtova i perivoja, monumentalnih palača, velikih trgova i fontana. Umjetnost baroka bila je povezana s protureformacijskim pokretom. Taj pokret je trebao katoličkoj crkvi vratiti ugled i sjaj. Težilo se prikazu raskoši, ukrašavanju, intenzivnom sjaju i beskonačnom bogatstvu i prostoru.

Začetnik baroknog slikarstva bio je Caravaggio. Slikom „Obraćanje svetog Pavla“, priča biblijsku priču o Saulu koji nakon preobraćanja postaje sveti Pavao. Na putu za Damask, s ciljem da hvata kršćane, iznenada ga obasjava svjetlost s neba. On pada s konja i leži na leđima bespomoćan, prestravljen. Konj zauzima veći dio prostora slike. Božje svjetlo obasjava njegov bok i gustu dlaku koja prekriva vrat i ramena. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 44. Caravaggio, Obraćanje svetog Pavla, oko 1601.g.

izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Caravaggio-The_Conversion_on_the_Way_to_Damascus.jpg

pristupljeno 23. svibnja 2020.

Konj u nekom prikazu može imati različita simbolička značenja. Primjerice, može predstavljati vjernog pratitelja ili požudu. Kraljevi, plemići i ratnici prikazivani su na konjima, posebno od renesanse pa nadalje. Španjolski kralj Philip sjedi na konju. Upravo konj predstavlja moć i snagu kralja. (Hall, 1998.)

Slika 45. Diego Velázquez, Philip IV na konju, oko 1635.

Izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

5.8. Barok u Nizozemskoj

Nizozemska je bila podijeljena na Flandriju (Belgija) i Holandiju. U Flandriji je bila zastupljena katolička vjera. Slikale su se oltarske slike i portreti. U Holandiji je bila zastupljena protestantska vjera, a slikala se mrtva priroda, portreti i pejzaži.

Na slici „Mrtva priroda s ulovom, voćem i povrćem na tržnici“, umjetnik je naslikao borbu pijetlova te mačku koja iz sigurnog utočišta to promatra. Slika predstavlja razdoblje mira, kad se ponovo počelo loviti. Poruka slike nam govori da je svim ljudima ponuđeno ono što je nekada bilo dostupno samo kraljevima i

aristokraciji. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 46. Frans Snyders; Mrtva priroda s ulovom, voćem i povrćem na tržnici, 1614.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Nizozemski umjetnici su usredotočeni na realističnije slikanje. Umjetnik Hals je nacrtao portret Malle Babbe. U nizozemskoj svi znaju za priču o liku s portreta. Malle Babbe predstavlja nesigurnu, slabu i ludu osobu. U priči Malle Babbe je konobarica koja zavodi muškarce. Noću je oživjela i namamila muškarce da joj prodaju dušu. Na slici je prikazana kao starica. Na ramenu joj je sova koja simbolizira nju samu. Sova po danu spava i ne radi ništa. Ona je noćna ptica, baš kao i Malle Babbe koja noću oživljava i zavodi muškarce.

https://www.artble.com/artists/frans_hals/paintings/malle_babbe)

Slika 47. Franz Hals, Malle Babbe, 1633.-1635. g.

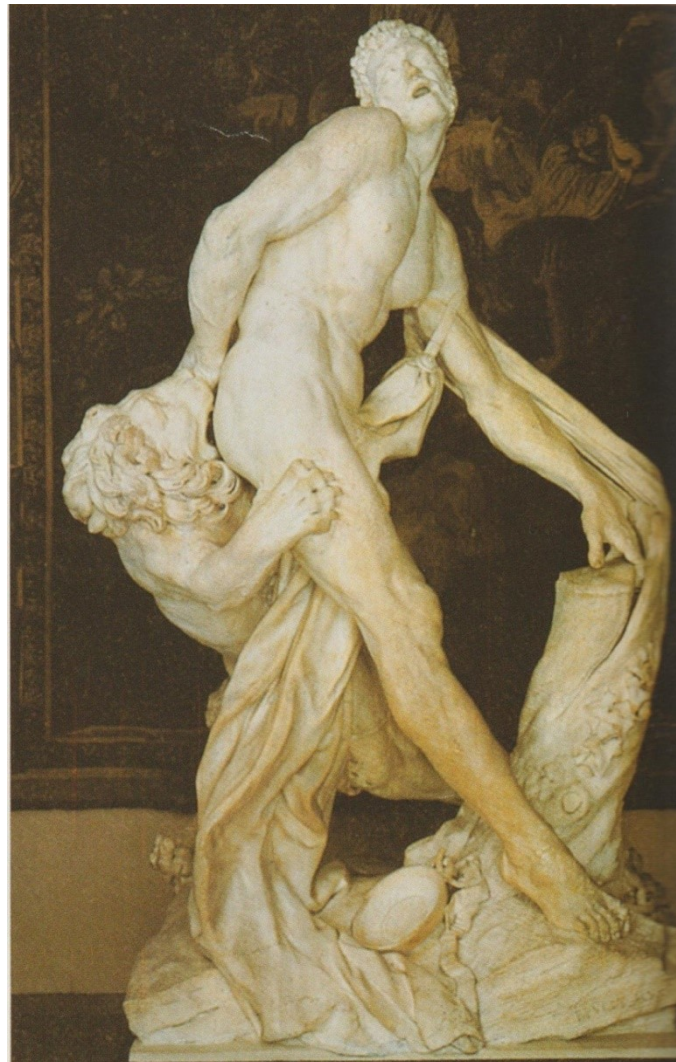
izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/Frans_Hals_021.jpg

pristupljeno 23. svibnja 2020.

5.9. Barok u Francuskoj i Engleskoj

Tijekom baroka u Francuskoj i Engleskoj, najveći pokrovitelji umjetnosti bili su kraljevski dvorovi. Francuski barok povjesničari nazivaju i stil Luja XIV. Svojim djelima, tj. slikama, kipovima i arhitekturom, umjetnici veličaju kralja. Palača Versailles, svojom veličinom i impresivnošću, simbolizira moć kralja. Engleski umjetnici se nisu istaknuli u slikarstvu i kiparstvu. Nakon požara u Londonu, grad je trebalo obnoviti. Na taj način je arhitektura zauzela veliko mjesto u engleskoj umjetnosti.

Pierre-Paul Puget je izradio kip Milona, grčkog sportaša koji je nekoliko puta bio prvak olimpijskih igara. Milon je imao nadljudsku snagu. No, već ostario, stavlja ruke u šupljinu drveta kako bi ga slomio, ali zaglavio se. On se ne može braniti svom snagom jer ruke ne može izvući iz panja. Lav ga je napao s leđa te mu pandže i očnjake zario u bedro. Heroj od boli jauče i izvija svoje tijelo. Njegova taština, uvjerenje da može slomiti drvo golim rukama, dovela ga je do tragične sudbine, do smrti. Umjetnik je ovom statuom htio naglasiti da je ljudska slava prolazna. Napao ga je upravo lav koji simbolizira snagu. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 48. Pierre-Paul Puget, Milon iz Krotona, 1671.-1682.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

5.10. Rokoko, kraj 17.st.

Rokoko ili kako ga još nazivaju stil Luja XV., predstavlja bijeg od stvarnog života. To je stil koji se javlja u Francuskoj i brzo se širi po svim zemljama Europe. Nastao je iz baroka promijenivši njihove goleme, blistave i nakićene oblike u emotivnije i nježnije. To se naročito vidi u načinu na koji su uređivali svoje dvorce i palače. Sve je u tom stilskom razdoblju profinjeno, kićeno i detaljizirano. Unutrašnjost dvoraca je otmjena, lijepo opremljena, raskošna i s puno detalja. Glavni predstavnik rokoko slikarstva u Francuskoj (18. st.) je Jean-Antoine Watteau. Smatra se da je upravo on začetnik tog likovnog pravca. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=53251>)

Slika „Majmun kipar“ prikazuje majmuna obučenog poput čovjeka. U rukama drži kiparski alat, odnosno oponaša čovjeka i izrađuje poprsje mlade dame. Majmun na šaljiv način imitira umjetnika. On je zadovoljan svojim radom, što se vidi iz njegovog pogleda, dok je pogled mlade dame zamišljen i tužan. Majmun se u umjetnosti prikazuje kao objekt različitih tumačenja i kao subjekt stvaranja, dok se druge životinje pojavljuju kao prikazi. U kršćanstvu je majmun dosta negativno prikazan i simbolizira obmanu, požudu, grijeh i lukavstvo. Za neke civilizacije ima pozitivnu simboliku kao utjelovljenje znanja i mudrosti. U Egiptu se majmuna smatralo simbolom učenih i pismenih, razbojnikom, koji razdražuje i razoružava šalom. U kršćanskoj ikonografiji, majmun se poistovjećuje s čovjekom kojeg karakteriziraju bludnost, oholost, licemjerje i dr... U likovnoj umjetnosti, osim što je majmun objekt prikazivanja na slikama umjetnika, on je i subjekt stvaranja. Predstavlja prevaru, pohlepu, preljub i zločin, utjelovljenje svih negativnih osobina. U nekim drugim civilizacijama, majmun predstavlja pozitivne osobine, kao što su učenost i inteligentnost. (<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>)

Slika 49. Jean-Antoine Watteau Majmun kipar, oko 1710.

izvor: <https://artifexinopere.com/wp-content/uploads/2019/10/Watteau-Le-Singe-sculpteur-vers-1710-Orleeans-Musee-des-Beaux-Arts-.jpg>

François Bouchera bio je glavni dvorski slikar u doba Luja XV. Istakao se slikajući pejzaže i motive iz građanske svakidašnjice. Slika i portrete te motive s mitološkim i biblijskim junacima kao što su Jupiter, Venera, razne nimfe (polubožanske mlade žene), naijade (božice kopnenih voda) i cupide (anđele ljubavi). (Hall, 1998).

Slika „Ukrašavanje Venere“, naslikana je za ljubavnicu kralja Luja XV. Slika prikazuje božicu ljubavi okruženu cupidima. Venera je gotovo potpuno gola. Umjetnik je radio mnogo detalja. Jedan od detalja su i golubovi blizu Venerinih nogu i u krilu. Umjetnikovim bogatim pokroviteljima su radovi bili iznimno privlačni jer su prikazivali njihove želje i fantazije.

Golub je jedan od glavnih atributa Venere, a u širem smislu i požude. Golub koji se miluje sugerira ljubavne zagrljaje. (Hall,1998).

Slika 50. François Bouchera, Ukrašavanje Venere 1751.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

6. Prikaz životinja u likovnoj umjetnosti - moderno doba

6.1. Umjetnost u doba prosvjetiteljstva, 1750. – 1789. g.

Tehnološke inovacije dovode do industrijske revolucije u Engleskoj. Revolucija se širi cijelim svijetom. Javlja se prosvjetiteljstvo, intelektualni i duhovni pokret koji nosi novi način pogleda na svijet, vjeru u čovjeka i njegov intelekt. Prosvjetitelji su sebi povremeno dopuštali da ih zanese čudesno, zastrašujuće i neobjašnjivo.

Umjetnik George Stubbs, kategoriziran kao klasicistički slikar, specijalizirao se za portrete konja. Slikom „Lav napada konja“, umjetnik je prikazao okrutan i jeziv prizor iz prirode. Naturalistički prikazuje veličanstvene životinje u svojim prirodnim staništima. Skočivši na leđa bespomoćnog konja, lav zariva zube u njegov vrat, a pandže u kožu. Zadaje mu smrtonosan ugriz. Konj, kojeg je lav zarobio na prepad, grči se od straha i boli. Od naprezanja i borbe za vlastiti život, vidi mu se svaka žila. Bijeli konj predstavlja dobrotu i čistoću, dok tamni lav predstavlja zlu silu. Kad gledamo tu sliku, mi se poistovjećujemo s konjem. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 51. George Stubbs, Lav napada konja, 1770.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

John Fuseli prikazuje jedan od najpopularnijih mitova u germanskoj mitologiji. Zemlju zahvaćaju potresi koji oslobađaju čudovišta. Midgard je bio dom ljudi. Okolo Midgarda bio je veliki ocean u kojem je prebivala velika zmija, čudovište. Zmija izlazi iz oceana s namjerom da otruje zemlju i nebo. Thor vlada nebom i rukovodi gromom, munjom, vjetrovima, kišom. Najjači je od svih bogova te čuva svijet od divova koji ga ugrožavaju. Bog Thor ubija čudovište koje želi otrovati Zemlju, no i sam pogiba od njenog otrova. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 52. John Fuseli, Thor udara zmiju Midgarda, 1790.g.

izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/Johann_Heinrich_Fussli-Tor_and_Jormundgandr.jpg

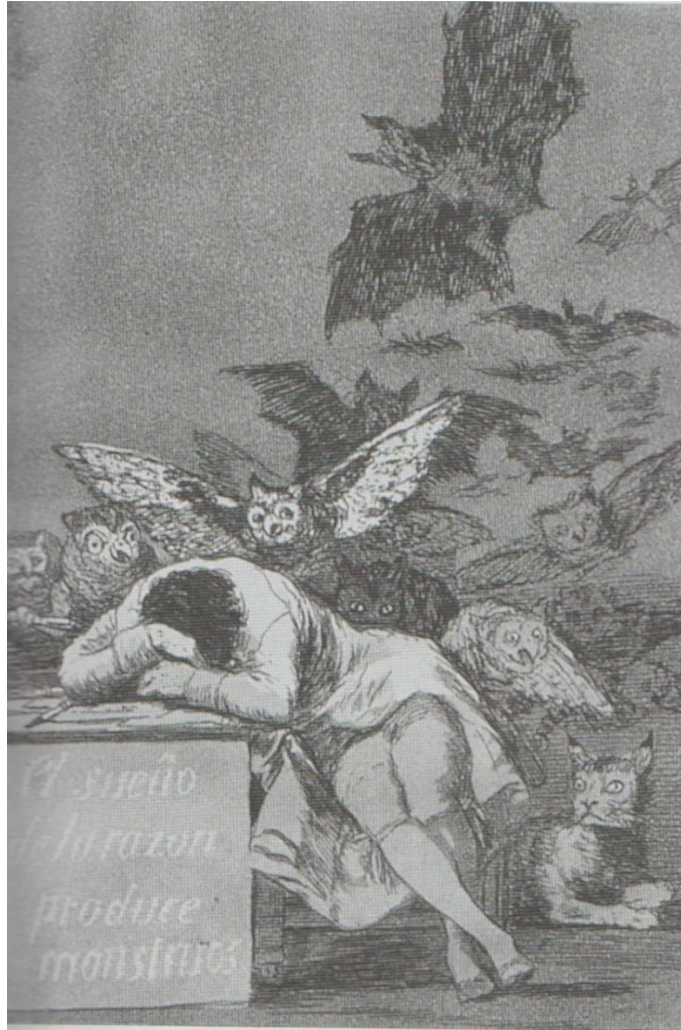
pristupljeno 25. svibnja 2020.

6.2. Umjetnost u doba romantizma, 1789. – 1848. g.

Europom se širila nestabilnost. Pad Napoleona i Francuska revolucija su uvjetovali da se kao opći kulturni pokret pojavi romantizam. Ništa što je obećano nije ostvareno, nisu ispunjeni ideali ljudi i prevladava razočarenje. Prestao se isticati razum i znanost. Traži se istina koja se zasniva na mašti, osjećajima i prirodi. Romantizam ističe slobodu mašte. Umjetnici se izražavaju romantično i nestvarno. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Francisco Goya djelom „San razuma rađa čudovišta“ ne sagledava problem, već bježi te se povlači u sebe, u svijet svojih emocija i problema. Umjetnik zamišlja da je zaspao oslonjen na stol među priborom za crtanje. Napušta razum i tone u ne baš ugodan san, zastrašujući. Opsjedaju ga negativne misli. Iz mraka izranjaju sove koje simboliziraju ludost i šišmiši koji su simbol neukosti. Umjetnikova noćna mora je ustvari njegov pogled na društvo onog doba, koje je za njega neobrazovano, pokvareno i zrelo. No, San razuma možemo tumačiti i drugačije. Umjetnik možda ovom slikom govori kako ima pravo napustiti svoj um te se prepustiti mašti. To se najviše vidi po načinu na koji su prekriženi udovi grabežljivca risa jer su na isti način položene i umjetnikove ruke i noge. Mačka koja inače predstavlja zlo, poistovjećena je također sa slikarom i pticama. (Domjanov, 2008).

Slika 53. Francisco Goya, San razuma rađa čudovišta, 1799.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Napoleonova osvajanja privukla su umjetnike. Tako je nastala i slika „Časnik carske garde na konju“. Slika simbolizira junaštvo. Konj se propinje na stražnje noge i svojom snagom potiče svog gospodara na junaštvo. Čovjek i životinja čine jedno biće životinjske snage. Umjetnik stvara romantičnu sliku vojne veličine. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 54. Théodore Géricault, Časnik carske garde na konju, 1812.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Barye voli životinje i izrađuje romantičke teme lova na životinje te njihovu međusobnu borbu. Iako tigrovi ne love krokodile, umjetnik je načinio kip životinje, tigra koji proždire gavijala (vrsta krokodila). Prikazao je vatrenu borbu za život i smrt. Lav, kralj životinja, jedna od najopasnijih životinja na svijetu, predstavlja simbol snage, ponosa i hrabrosti. Nagonski se bori za život, ne posustaje. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 55. Antoine Louis Barye, Tigar proždire gavijala, 1831.g.

izvor: https://uafart200x.files.wordpress.com/2019/03/1983.11-s1_o2.jpg

pristupljeno 25. svibnja 2020.

6.3. Doba pozitivizma: realizam, impresionizam i preraphaeliti, 1848. – 1885. g.

U doba pozitivizma zanemaruje se romantičarska mašta. Europljani su sve više smatrali da su provjerene činjenice i nauka, temelji znanja. Umjetnost je bila definirana realizmom. Umjetnici su vjerno prikazivali stvarnost tog doba. Teme su se kretale od bijednog života sirotinje, sve do provoda bogatih. Courbet smatra da nije samo pokop kralja važan, već da je seoski pogreb jednako bitan događaj. Na njegovom radu, pogreb je prikazan realno, onakav kakav i je. Slika prikazuje groblje gdje spuštaju lijes u grob. Na slici, slikar je prikazao psa i više od pedeset likova. Pas je simbol vjernosti i odanosti. On je jednako važan kao i svećenik ili gradonačelnik. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 56. Gustave Courbet, Pogreb u Ornansu, 1849.-1850.g.

izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Burial_at_Ornans.jpg

pristupljeno: 25. svibnja 2020.

Realizam se razvio u dojmove i osobna raspoloženja. Umjetnici nisu slikali prirodu kao nepromjenjivu i statičnu, htjeli su nacrtati njeno stalno kretanje.

Umjetnica Rosa ne slika egzotične, već domaće životinje. Toliko su vjerno naslikane, da pomišljamo kako to nije umjetnička slika, nego fotografija. Volovi su iznimne veličine. Prikazani su kao ljudi koji se organizirano kreću točno određenim putem, kao da su na paradi. Goveda su upečatljiva, osjeća se njihov zadah i znoj rada te miris zemlje. Krupnoća volova i njihova poredanost daju slici određenu veličanstvenost. Volovi su simbol jakosti i strpljenja. Slika dokumentira pozitivizam poljodjelstva. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 57. Rosa Bonheur, Oranje u Nivernaisu, 1849.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

6.4. Progres i protivnici: postimpresionizam, simbolizam i Art Nouveau, 1880. – 1905.g.

U postimpresionizmu, umjetnici napuštaju objektivnost i stvarnost. Umjetnici teže subjektivnom prikazivanju, individualnosti i originalnosti. Njihovi stilovi postaju raznoliki upravo zbog simbolizma. Ideje uzimaju iz biblijskih motiva, magije i mašte. (<https://www.scribd.com/doc/269931027/POSTIMPRESIONIZAM-pptx>)

Francuski naivni slikar, Henri Rousseau, naslikao je rad visoke umjetničke vrijednosti. Na svojoj slici naslikao je ženu koja spava i sanja da je u džungli s životinjama. Žena svojim snom bježi od stvarnosti. Glazba iz flaute probudila je ptice, lavove, slona i zmiju. Životinje zure u golu ženu koja leži. Slikar je simbolikom htio prikazati seksualnu žudnju. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 58. Henri Rousseau, San, 1844.-1910.g.

izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Simbolizam je prikazan i na bakropisu „Otmica“. Rukavica predstavlja seksualni predmet koji pobuđuje spolni nagon, seksualnost i žudnju koju želimo imati. Rukavice odnosi prahistorijska ptica. Ruke su probile prozorsko staklo kako bi dohvatile pticu i rukavicu. Ruke žele uhvatiti rukavicu, tj. seksualnu žudnju, no ona im više nije na dohvatu. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 59. Max Klinger, Otmica, 1881.g.

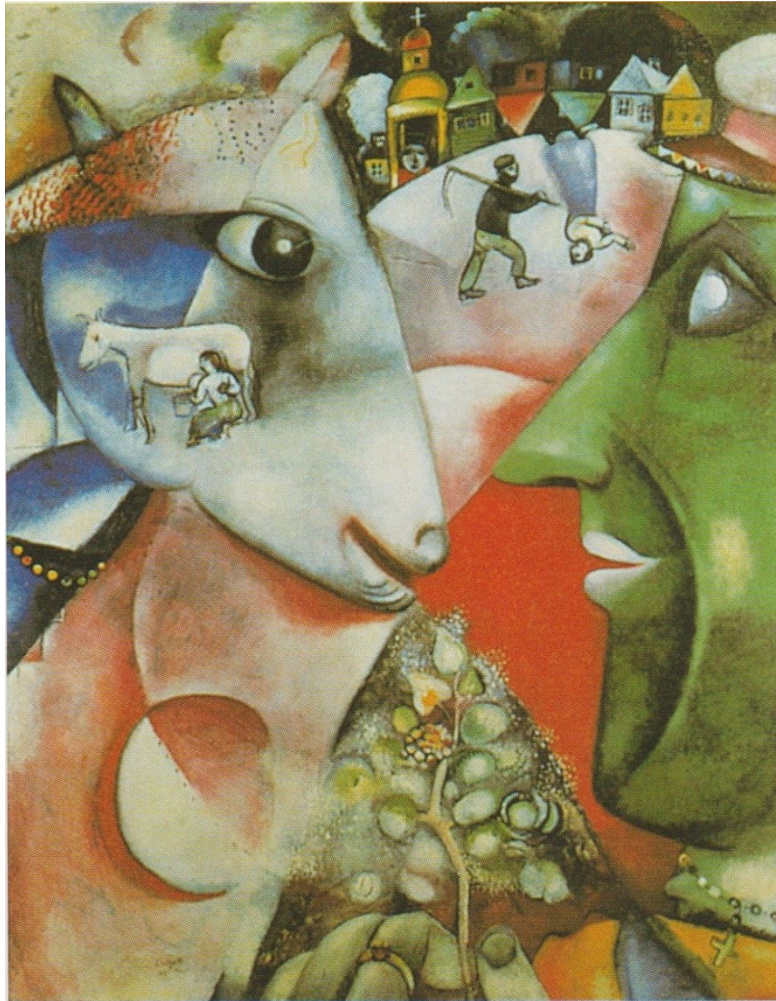
izvor: <https://biblioklept.files.wordpress.com/2015/02/78k069a.jpg>

pristupljeno 25. svibnja 2020.

6.5. Prema apstraktnoj umjetnosti: revolucija modernizma, 1904. – 1914. g.

Promatrač i umjetnik apstraktno djelo vide na potpuno drugačije načine. Apstraktni umjetnik stvara vlastitu stvarnost i subjektivno gleda na ljepotu te izbjegava stvarnost koju mi vidimo. Koristi geometrijske i nepravilne oblike, linije, plohe i točke. Te slike pokazuju unutarnje osjećaje, misli i stvarnost koji nas okružuju. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

„Ja i selo“ je ulje na platnu koji prikazuje Chagallova sjećanja na njegov život i odrastanje u selu u Bjelorusiji. Ovo djelo, osim što prikazuje umjetnikovu tugu za prošlim vremenima, predočuje i povezanost seljaka i životinja. Na slici možemo vidjeti da se krava (ovca ili koza) i seljak međusobno gledaju. Umjetnik je na taj način htio prikazati njihov odnos, njihovu međusobnu povezanost. Seljaci moraju hraniti životinje kako bi imali od njih koristi, kako bi ih žena mogla pomesti i dobiti mlijeko. Lice čovjeka prikazano je zelenom bojom koja predstavlja prirodu. Ovim djelom Chagall je upravo htio pokazati o čemu razmišlja i sanja, uvjerljivo iskazuje kubizam i nadrealizam. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 60. Marc Chagall: Ja i selo, ulje, 1911.

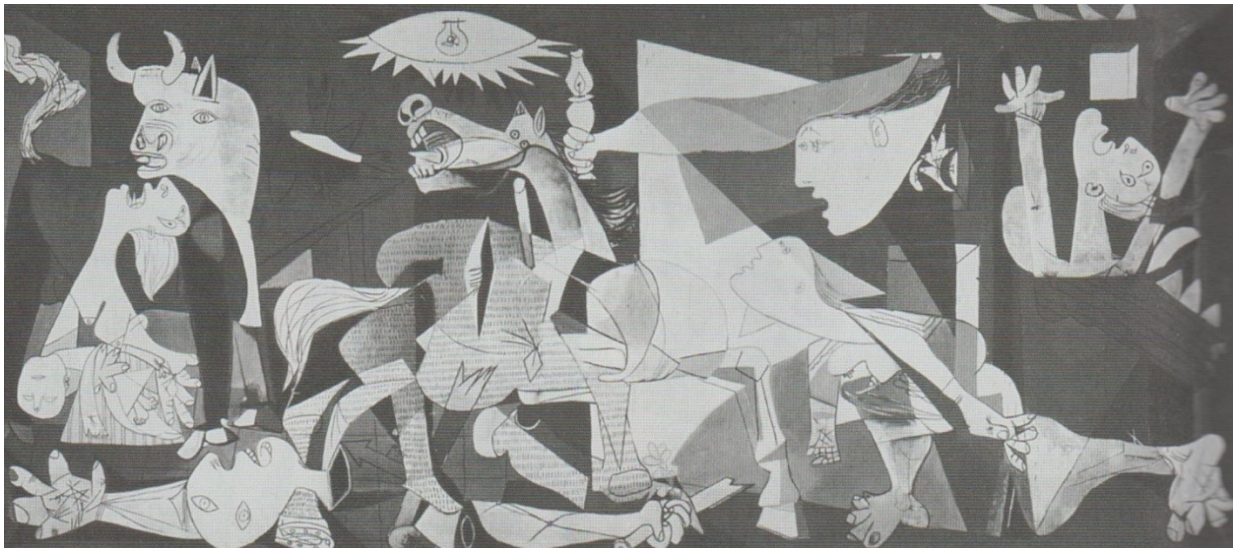
izvor: (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

6.6. Umjetnost između dvaju ratova

Prvi i drugi svjetski rat su loše utjecali na umjetnost i život ljudi. Zbog ratova nastaju novi umjetnički pokreti poput fovizma (žestina boja i deformacija likova), kubizma (sve što postoji može se prikazati geometrijskim tijelima: kocka, kugla, valjak, stožac), dade (naglašava se besmislenost te odbacuje realizam), nadrealizma (stvarnost, istraživanje čovjekove unutrašnjosti) i drugi pokreti.

Bombardiranje španjolskog grada Guernike, usmrtilo je mnoge nedužne civile. Kao protest protiv okrutnosti rata i tiranije, Picasso je naslikao mural (sliku na zidu) pod nazivom "Guernica". Na slici se nalazi lik napola bika, a napola čovjeka koji simbolizira nemilosrdnost i sile mraka. Picasso tog lika smatra simbolom moderne tiranije koju su prouzročili diktatori Francisco Franco (Španjolska), njegovi bliski suradnici Adolf Hitler (Njemačka) i Benito Mussolini (Italija). Konj koji umire simbolizira smrt civilizacije, ali i malim dijelom nagovještuje da nada uvijek postoji. Vidi se suprotnost između minotaura, koji predstavlja mračne sile, i konja koji umire. I ljudi i životinje imaju otvorena usta iz kojih dopire krik užasa. Ovo umjetničko djelo je podsjetnik na ratne tragedije, antiratni simbol i utjelovljenje mira. (<https://www.pablocicasso.org/guernica.jsp>)

Slika 61. Pablo Picasso, Guernica, 1937.g.

izvor: (Davies, Denny, Hofrichter, Jacobs, Roberts, Simon, 2008).

U dvadesetom stoljeću umjetnici ulaze u moderno doba. Industrijska revolucija je navela umjetnike da izmisle novi vizualni izraz za moderni svijet i da ispitaju moguće ideje o tome što umjetnost može i treba biti.

Umjetnici počinju raditi s fotomontažom i kolažom. Hannah Höch se koristi slikama iz časopisa i suvremenim materijalima. „Let“ je fotomontaža u boji. Ona prikazuje figuru koja ima robotske noge, a lice joj je napola čimpanza i napola žena. Za njom leti i

progoni ju lice muškarca s brkovima i ptičjim krilima. Ono simbolizira viši autoritet, muškarca nad malim bićima, kao i nad ženskim i životinjskim. Lica i dijelovi životinja su izrezani iz novina ili časopisa. Dijelovi životinja i ljudi su kombinirani i stvaraju neobično, neprirodno i zabavno djelo. Teško nam je sada shvatiti cijeli smisao slike zbog tadašnjih društvenih, političkih i kulturnih pitanja koja su danas drugačija. (<https://www.nytimes.com/1992/09/11/arts/review-art-photomontages-of-20-s-still-resonate-in-the-90-s.html>)

Slika 62. Hannah Höch, *Let*, 1931.g.

izvor: <https://www.artsy.net/artwork/hannah-hoch-flucht-flight>

pristupljeno 25. svibnja 2020.

Umjetnici upotrebljavaju, u svojim djelima, potrošačke proizvode, bačene predmete i materijale. Među prvim umjetnicima koji izrađuju asamblaže² je i Joseph Cornelli. Djelo slaže u kutiju, upotrebljavajući staklo, balzamirane ptice i razne predmete koje je volio. Cornellov život je bio ograničen zbog obiteljskih obveza, nije imao vremena za putovanja ili druženja. Umjesto toga, izrađivao je skulpture nalik na kutije. Kutije su bile dosta male. Cornelli ih je smatrao svojim "kutijama s blagom" i u njima je prikazivao svoj jedinstveni pogled na svijet, svoje interese i emocije. Ptice su mu bile simbol neba i slobode, dok mu je let simbolizirao čiste duhove koji su mogli putovati gdje god su htjeli. Za kritičare su njegove ptice u kutiji izgledale kao u kavezu i simbolizirale duha uklopljenog u materiju. Za neke kritičare je ptica bila simbol potencijalne slobode i potencijalne slobode duha nad materijom. (<http://www.ndoylefineart.com/cornell.html>)

Slika 63. Joseph Cornelli, Ptica u kutiji 1943.g.

izvor: https://www.prices4antiques.com/item_images/medium/43/03/63-01.jpg

pristupljeno 25. svibnja 2020.

---

²Asamblaž je oblikovanje trodimenzionalnih umjetničkih djela od različitih predmeta svakodnevnog uporabe; tehnika kolažiranja.

6.7. Od poraća do postmoderne 1945.-1980.

Nakon Drugog svjetskog rata razvija se apstraktno slikarstvo u SAD-u i u Europi. Javlja se apstraktni ekspresionizam. U mnoštvu pravaca, apstraktna umjetnost je postala dominantnan oblik umjetnosti.

Robert Rauschenberg je američki umjetnik čija djela objedinjavaju slikarstvo, kiparstvo, nađene predmete i kolaž. Na njegova su djela utjecali nadrealizam i pop art³. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Pijetao stoji na svjetiljci točno iznad akta, dok se pas nalazi na dnu svjetiljke i laje na pijetla. Pijetao je očigledno prikriiven način upućivanja tj. aluzija na seks. Sam naziv slike, Odaliska, predstavlja haremsku robinju koja vlasniku harema tek povremeno služi za njegovo seksualno zadovoljenje. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

---

³ stil koji ironijom stvara umjetničku poruku.

Slika 64. Robert Rauschenberg, Odaliska, 1955.-1958.

izvor:

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/zoom/public/images_artwork/58.001.jpg?itok=MM0yjbLE&slideshow=true&slideshowAuto=false&slideshowSpeed=4000&speed=350&transition=fade

pristupljeno 25. svibnja 2020.

Naivna umjetnost je poseban pravac u 20. stoljeću. Javlja se u mnogim državama Europe. Tu pripadaju djela samoukih umjetnika.

6.8. Postmoderno doba: umjetnost poslije 1980.

Postmodernizam se može promatrati kao reakcija protiv ideja i vrijednosti modernizma. Dok se modernizam temeljio na idealizmu i razumu, postmodernizam je nastao iz skepticizma i sumnje u razum. Djela umjetnika u postmoderno doba su složena, specifična, svjetovna i puna kiča. To je gotovo izravna suprotnost modernizma koji je jednostavan, krut i ujednačen. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Jeff Koons je poznat po upotrebi kiča u svojim slikama i skulpturama ekstremno velikih dimenzija. 80-ih organizira studij nalik radionicama gdje proizvode njegove radove prema njegovom detaljnom opisu. Stvorio je famoznu keramičku skulpturu prirodne veličine koja opisuje, sada pokojnog i legendarnog, Michaela Jacksona. Motiv je uzet s fotografije. Jackson je javno pokazao djetinjastu osobnost i pokušao se obnoviti pomoću plastične kirurgije. Koons je bio fasciniran transformacijama. Na krilu poznatog pjevača sjedi njegova pripitomljena čimpanza Bubbles. Jackson i njegov ljubimac nose sličnu odjeću, homogeno su obojeni, a dijelovi njihovih tijela međusobno su paralelni, kao što je Jacksonova desna ruka i Bubblesova šapa. Bubbles je bio vrlo važan lik u očima Michaela i postao je stalan prizor na gotovo svim Jacksonovim nastupima, koncertnim arenama i gradovima. Rad u zlatnoj boji i crveni ruž dočaravaju priglup izgled. Rad je neukusan, kičast i bezvrijedan, roba je, čiji je jedini cilj da se proda. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 65. Jeff Koons, Michael Jackson i Bubbles, 1988.g.

izvor: <https://publicdelivery.org/wp-content/uploads/2015/12/Jeff-Koons-Michael-Jackson-and-Bubbles-1988-ceramic-106.7-x-179.1-x-82.5cm.jpg>

pristupljeno 26. svibnja 2020.

Krava i tele, odnosno majka i dijete, djelo je koje se sastoji od četiri vitrine sa staklenim zidom. U vitrinama se nalaze dvije polovice krave i teleta u formaldehidnoj otopini. Vitrine su u paru, dvije polovice teleta su ispred dviju polovica majke. S doslovnim razdvajanjem majke i djeteta koja je prisutna u radu, uveden je strah od smrti. (Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D. L., 2008.)

Slika 65. Damien Hirst, Prepolovljeni majka i dijete, 1993.g.

izvor: https://assets.media-platform.com/gizmodo/dist/images/2016/04/160417damien_hirst-w1280.jpg

pristupljeno 26. svibnja 2020.

Zaključak

Likovna umjetnost prožeta je animalističkim motivima, ali još nitko nije pokušao obuhvatiti i sistematizirati sve motive. Završni rad obuhvatio je mnoštvo motiva i tema s prikazom životinja. Životinje su oduvijek bile nadahnuće ljudima, oličenje dobrote i nevinosti. One žive u skladu s prirodom, ne razaraju je kao mi ljudi.

Životinja u radovima umjetnika većinom ima neku simboliku, skriveno značenje. Ona predstavlja i simbol snage, dobrote, svjetla, ali i slabosti, nemoći, zla i tame. Na primjer, lav je simbol hrabrosti, janje nevinosti, bik plodnosti. U mitovima i religijama se pojavljuju životinje koje nalazimo u prirodi, realne životinje, ali i one koje su proizašle iz vjerovanja i čovjekove mašte. Određene životinje mogu predstaviti konkretne osobe i simbolizirati njegove osobine. Svaka životinja ima svoje određeno značenje u pojedinoj kulturi. Povijesna istraživanja, usmena i pismena predaja doprinijeli su razumijevanju simbola.

Kroz cijelu povijest su životinje igrale važnu ulogu u ljudskim životima. Bez životinja ne bi bilo niti života. Još u kamenom dobu ljudi su oslikavali špilje motivima životinja loveći ih za hranu i krzna. U Egiptu umjetnici slikaju svoje bogove s glavama životinja. U srednjem vijeku umjetnici koriste mitološka bića kao ukras srednjovjekovnih oslikanih rukopisa urešenih zlatom. No, slikaju i „obične“ životinje koje imaju simboličko značenje. U 17. stoljeću česte teme su lov životinja i njihova borba za život. 18. stoljeće predstavlja prekretnicu jer tada se umjetnici dive ljepoti i veličanstvenosti životinja te ih slikaju u njihovom prirodnom okruženju. U 19. stoljeću umjetnici počinju na dirljiv, zanosan i osjećajan način slikati životinje. Umjetnici druge polovice 20. stoljeća i dalje prikazuju motive životinja, no sad su one u formaldehidnoj otopini, postavljene u staklenim vitrinama. Također rade i sa živim životinjama ubijajući ih i dokazujući da se na smrt može utjecati, ali da se može i zaustaviti. Smatram to njihovim nemoralom prema životinjama. Je li to umjetničko djelo kako oni to nazivaju? Umjetničko djelo je izraz umjetnikove ideje, poruke za buduće generacije. Takvi umjetnici se izživljavaju nad životinjama koje imaju pravo na život, isto kao i mi ljudi. Usprkos tome, mnogi umjetnici slikajući životinje prenose poruku suosjećanja, razumijevanja i ljubavi. Umjetnici, koji prikazuju na svojim djelima animalističke motive, traže od nas da shvatimo kako i životinje osjećaju te da ih ne trebamo iskorištavati.

U današnje vrijeme se sve više gubi bliski kontakt čovjeka i životinje. Motivi životinja u likovnoj umjetnosti mogu potaknuti čovjeka da se zamisli i poradi na očuvanju te veze, da generacijama koje dolaze usadi ljubav prema životinjama. Ti motivi su lijepi, privlačni i zanimljivi za likovnu umjetnost. Vjerujem da nema likovnih umjetnika koji se nije bavio motivom životinje. Umjetnici u životinji vide osjećajna bića. Upravo to je ono što inspirira umjetnike.

Sažetak

Životinja je čovjekov prijatelj. On je okružen životinjama te je normalno da se i taj motiv pojavljuje u umjetničkim radovima, a najčešće u obliku crteža, slike ili skulpture. Motiv životinja je jako zanimljiv i razni mu umjetnici pristupaju na različite načine. Ta prekrasna bića izazov su mnogim autorima. Ljudski život neodvojiv je od života životinja, jednako kao i od života drugih ljudi. Živeći okruženi životinjama, umjetnici zapažaju kako su životinje slične ljudima jer i one osjećaju ljubav, radost ili tugu. Upravo to nam umjetnici i pokušavaju što zornije dočarati u svojim djelima.

Životinjski motivi pojavljivali su se u mnogim kulturama i religijama. Za prve možemo reći da su nastali već pojavom čovjeka u kamenom dobu, špiljskog slikarstva i magijskih prikaza, a umjetnici su ih na različite načine shvaćali, oslikavali i razvijali kroz cijelu povijest i nastavili to činiti još i danas. Naravno, prikazi se mijenjaju i razvijaju kroz razna povijesna razdoblja. Kroz povijest umjetnosti se mogu jasno zapaziti razlike pri tumačenjima prikazanih životinja. Bez simbola kojima su se služile brojne civilizacije, današnji bi čovjek bio bespomoćan i osakaćen dragocjenom baštinom.

Na temu animalizma ostalo je sačuvano mnoštvo djela. Možemo zaključiti kako su prikazi životinja najstarija tema u likovnoj umjetnosti, ali su i danas još uvijek aktualni.

Summary

An animal is a man's friend. He is surrounded by animals so it's normal that animal motifs appear in artistic works whether those are drawings, paintings, sculptures or any other work of art. Animal motifs are very interesting and different artists approach them in different ways. Those beautiful creatures are a challenge to artists. Man's life is inseparable from the lives of other animals and other people. Living surrounded by animals, artists notice that animals are similar to people because they also feel love, happiness and sadness. Exactly that artists demonstrate in their works.

Animal motifs appeared in many cultures and religions. We can say from the appearance of a cave painting and its magical shows till today. The appearance of animals can change and develop through different historical periods. Through the history of art we can clearly notice differences in the interpretation of shown animals. Without symbols with whom we have served numerous civilizations, today's man would be helpless and crippled by his precious heritage.

There are many works of art on the theme of animalism. We can conclude that the appearance of animals are the oldest theme in a work of art but also they are still current today.

Popis literature

1. Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F.F., Jacobs, J.F., Roberts, A.S. i Simon, D.L., *Jansonova povijest umjetnosti*, Varaždin: Stanek, 2008.
2. Hall J. *Rječnik tema i simbola u umjetnosti*, Zagreb: Školska knjiga, 1998.
3. Jadranka Domjanov *Bestiarij od predaje do umjetnosti i natrag*, Zagreb: Sipar, 2008.
4. Rebić, A., *Teološko-umjetnički uvid u sliku Isusa Krista od njenih početaka do danas*, Zagreb: Bogoslovska smotra (znanstveni časopis Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu), 2005.
5. *Stari Istok*,
https://hr.wikipedia.org/wiki/Stari_Istok
(pristupljeno 10. svibnja 2020.).
6. Natalija Vraneković, *Uloga životinja u kultovima i ritualima u starom vijeku*, Zagreb, 2016.
<https://repositorij.unizg.hr/islandora/object/hrstud:1185/preview>
(pristupljeno 10. svibnja 2020.).
7. Larisa Baćani Hnatko, *Prikaz životinja u romaničkoj umjetnosti*, Osijek, 2016.
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/uaos:141/preview>
(pristupljeno 12. svibnja 2020.).
8. Kratka povijest egipta,
<https://sanjavuk88.wordpress.com/2014/04/27/kratka-povijest-egipta/>
(pristupljeno 12. svibnja 2020.).
9. *Grčki gradovi države*, Školska knjiga, 2020.
<https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/4db87274-0163-41d3-94a7-29438e63167a/>
(pristupljeno 12. svibnja 2020.).
10. Ivan Vule Fridman, *Minojska kultura*,
<https://www.tapatalk.com/groups/unipula/minojska-kultura-t240.html>
(pristupljeno 12. svibnja 2020.).
11. Mesihović Salmedin, *Obris romanvs*, Sarajevo, 2015.

- https://books.google.hr/books?id=7rjxBwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=isbn:9958031124&hl=hr&sa=X&ved=0ahUKEwjYvemEoc_pAhVloosKHbAXBzIQ6AEIJjAA#v=onepage&q&f=false
(pristupljeno 13. svibnja 2020.).
12. *Devet kršćanskih simbola i njihovo skriveno značenje*, 2015.
<https://www.bitno.net/vjera/formacija/devet-krscanskih-simbola-skriveno-znacenje/>
(pristupljeno 13. svibnja 2020.).
13. Darko Rapić, *Kralj jaše na magarcu*, 2019.
<https://duhovnost.net/kralj-jase-na-magarcu/>
(pristupljeno 16. svibnja 2020.).
14. *Rimska država*, Školska knjiga 2020.
<https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/651c999f-dc9c-4281-9aed-e26fa033a3ac/>
(pristupljeno 16. svibnja 2020.).
15. Mark Cartwright, *Medallion and Animal Carpet*, Miho museum,
<http://www.miho.or.jp/booth/html/artcon/00001357e.htm>
(pristupljeno 17. svibnja 2020.).
16. *The Stained Glass Windows of Chartres Cathedral*,
<https://www.ancient.eu/article/1277/the-stained-glass-windows-of-chartres-cathedral/>
(pristupljeno 17. svibnja 2020.).
17. Atila Barta, *Gotičke katedrale*,
<https://nova-akropola.com/lijepe-umjetnosti/arhitektura/goticke-katedrale/>
(pristupljeno 17. svibnja 2020.).
18. *Slikanje Boschovog "Vrtom zemaljskih užitaka": povijest remek-djela*, 2018.
<https://nsokote.ru/umjetnost-i-zabava/167910-slikanje-boschovog-vrtom-zemaljskih-u%C5%BEitaka.html>
(pristupljeno 17. svibnja 2020.).
19. *Equestrian Portrait of Philip IV*, 2019.
https://en.wikipedia.org/wiki/Equestrian_Portrait_of_Philip_IV
(pristupljeno 18. svibnja 2020.).
20. *Malle Babbe*, 2020.

- https://www.artble.com/artists/frans_hals/paintings/malle_babbe
(pristupljeno 18. svibnja 2020.).
21. *Malle Babbe*,
https://en.wikipedia.org/wiki/Malle_Babbe
(pristupljeno 19. svibnja 2020.).
22. *Pendants solo atypiques*, 2017.
<https://artifexinopere.com/?p=9342>
(pristupljeno 20. svibnja 2020.).
23. *Japan's Modern/Post WW2 art*
<https://uafart200x.wordpress.com/>
(pristupljeno 20. svibnja 2020.).
24. Anja Leko, *Animalizam u likovnoj umjetnosti: mogućnosti integriranja teme u nastavi predmeta Likovna umjetnost*, Zagreb, 2017.
<https://repozitorij.alu.unizg.hr/islandora/object/alu:2/preview>
(pristupljeno 23. svibnja 2020.).
25. *Guernica, 1937 by Pablo Picasso*,
<https://www.pablocicasso.org/guernica.jsp>
(pristupljeno 23. svibnja 2020.).
26. Roberta Smith, *Review/Art; Photomontages of 20's Still Resonate in the 90's*, The New York Times, 1992.
<https://www.nytimes.com/1992/09/11/arts/review-art-photomontages-of-20-s-still-resonate-in-the-90-s.html>
(pristupljeno 23. svibnja 2020.).
27. *Artist Profile: Joseph Cornell*,
<http://www.ndoylefineart.com/cornell.html>
(pristupljeno 24. svibnja 2020.).
28. *Joseph Cornell mixed media sculpture, Bird in a Box, wood, cork, branches, paint, printed paper and grains in wood and glass box construction*,
<http://www.antiquesimagearchive.com/items/430363.html>
(pristupljeno 24. svibnja 2020.).
29. *Odalisk*,
<https://www.rauschenbergfoundation.org/art/artwork/odalisk>
(pristupljeno 25. svibnja 2020.).
30. *Jeff Koons controversial sculpture of Michael Jackson & bubbles*,

<https://publicdelivery.org/jeff-koons-michael-jackson-bubbles-1988/>

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

31. Fabijan Božiković, *U što su vjerovali stari egipćani*,

file:///C:/Users/Mr.Robot/Downloads/3_4_2_Fabijan_Bozikovic_U_sto_su_vjerovali_stari_Egipcani.pdf

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Popis slika

Slike 1., 6., 25., 29., 40., 41. i 62. su uslikane lightshot alatom (<https://app.prntscr.com/bs/>) za slikanje radne površine.

Slika 1. Umjetnost pretpovijesne Europe [online fotografija]

<https://www.flickr.com/photos/algargos/85111106556/>

(pristupljeno 10. svibnja 2020.).

Slika 2. Ranjeni bizon, Jansonova povijest umjetnosti [online fotografija]

https://66.media.tumblr.com/ca47fe07e1c3323eeea22cc407101cef7/tumblr_oa_u1e3uwl61vbt7eo1_1280.jpg

(pristupljeno 10. svibnja 2020.).

Slika 3. Karta Drevnog istoka [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Ancient_Orient.png

(pristupljeno 10. svibnja 2020.).

Slika 4. Lavlja vrata [online fotografija]

<https://www.ancient.eu/uploads/images/4892.jpg?v=1569515008>

Slika 5. Gornji i Donji Egipat [online fotografija]

<https://sanjavuk88.files.wordpress.com/2014/04/egi.png>

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 6. Reljef-bog Toth [online fotografija]

https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-k5JMpHFY1OBPZOEhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 7. Paleta kralja Narmera [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 8. Velika sfinga [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 9. grčkih gradova država [online fotografija]

https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/4db87274-0163-41d3-94a7-29438e63167a/assets/image/karta_11.jpg

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 10. Freska toreadora, nastala oko 1 550. i 1450. g. pr. Kr. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 11. Muškarac i kentaur, oko 750. g. pr. Kr. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/56/Bronze_man_and_centaur_MET_DT259.jpg

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 12. Lapit i kentaur, oko 440. .g. pr. Kr. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 13. Zemljovid Apeninskog poluotoka VI. st. pr. Krista [online fotografija]

https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/d998f815-ca0a-45e5-b6e4-e7212daf9c0d/assets/image/karta_italije.jpg

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 14. Fibula iz grobnice Regolini, oko 670.-670.g. pr. Kr. [online fotografija]

<http://1.bp.blogspot.com/-X2Y-5J6O9fU/Ue8g2A5DGCI/AAAAAAAAUICE/XhuD0SjK9Y/s1600/tomba-regolini-galassi-2.jpg>

(pristupljeno 12. svibnja 2020.).

Slika 15. Vučica, oko 500.g pr. Kr. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 16. Konjanički kip Marka Aurelija, između 161. i 180.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 17. i 18. Podnožje stupa Antonina Pija i Faustine, oko 161.g.

[online fotografija]

<http://late-roman.ru/data/imagegallery/30ceb707-bba9-d601-863e-a254b6480812/d95fef1a-011f-5c3e-c3c0-e287f1c9651d.jpg>

<http://late-roman.ru/data/imagegallery/30ceb707-bba9-d601-863e-a254b6480812/c4ad0faa-42f6-414c-6d6c-fd18cd0eec84.jpg>

(pristupljeno 13. svibnja 2020.).

slika 19. Simbol ribe [online fotografija]

<https://bitno3-64c8.kxcdn.com/wp-content/uploads/2015/09/3.png>

(pristupljeno 17. svibnja 2020.).

Slika 20. Katakomba sv. Petra i Marcelina, Rim, 4.st. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 21. Sarkofag Junija Basa [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 22. Karta podjele Rimskog carstva [online fotografija]

https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/651c999f-dc9c-4281-9aed-e26fa033a3ac/assets/image/karta_19.jpg

(pristupljeno 17. svibnja 2020.).

Slika 23. Justinijanov diptih, između 525 i 550.g. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Diptych_Barberini_Louvre_OA_9063_whole.jpg

(pristupljeno 17. svibnja 2020.).

Slika 24. David sastavlja psalme [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 25. Detalj sa saga Sanguszko, između 1575. i 1600.g. [online fotografija]

<https://www.doaks.org/resources/bliss-tyler-correspondence/annotations/sanguszko-carpet?fbclid=IwAR3xbyiU2vacu4UyY2iftm5bGRME3-9DicXCtzXcOPmgZitR8M6bhcCx-SI>

(pristupljeno 20. svibnja 2020.).

Slika 26. Poklopac torbice iz pogrebnog mjesta u brodu u Sutton Hoou, prva polovica 7.st. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 27. Životinjska glava iz ukopa u brodu Osebergu, oko 834.g. [online fotografija]

<https://danielah222.files.wordpress.com/2015/12/animalheadpost.jpg>

(pristupljeno 21. svibnja 2020.).

Slika 28. Kapitel zapadnog portala San Benet de Bages, Katalonija 12.st. [online fotografija]

<https://asset.library.wisc.edu/1711.dl/HNQCSCANHKOZE8C/M/h1380-b3b0c.jpg>

(pristupljeno 21. svibnja 2020.).

Slika 29. Kovčežić za relikvije sa simbolima četiriju evanđelista [online fotografija]

https://www.cram.com/flashcards/romanesque-2498273?fbclid=IwAR1Q6d3k4GY-k5JMpHFY1OBPZOEmhJuyw5oOYxk7H_kLsn_ak_rv36Axvs

(pristupljeno 21. svibnja 2020.).

Slika 30. Zapadni portal katedrale u Chartresu, 12. st. [skenirana fotografija]

(Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 31. Dvanaest vitraja koji predstavljaju dvanaest znakova zodijaka, katedrala u Chartresu. [online fotografija]

<https://nova-akropola.com/wp-content/uploads/2015/02/friz11.jpg>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 32. Sveti Franjo propovijeda pticama, 1290.g. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Giotto_-_Legend_of_St_Francis_-_15_-_Sermon_to_the_Birds.jpg

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 33. Snaga duha, Nicola Pisana, 1260.g. [online fotografija]

<https://www.studocu.com/en-gb/document/sveuciliste-u-zagrebu/umjetnost-gotike/lecture-notes/umjetnost-gotike-2-skripta-2-kolokvij/2334284/view>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 34. *Hubert i Jan van Eyck, Ghentski oltar, 1432.g.* [online fotografija]

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Jan_van_Eyck_The_Ghent_Altarpiece - Adoration of the Lamb.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Jan_van_Eyck_The_Ghent_Altarpiece_-_Adoration_of_the_Lamb.jpg).

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 35. *Hieronymus Bosch, Vrt zemaljskih užitaka, oko 1480. do 1515.g.* [online fotografija]

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/El_jard%C3%ADn_de_las_Delicias%2C de El Bosco.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/El_jard%C3%ADn_de_las_Delicias%2C_de_El_Bosco.jpg)

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 36. *Andrea del Verrocchio, Konjanički kip Colleoni, 1483. i 1488.* [online fotografija]

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/Bartolomeo_Colleoni by Andrea del Verrocchio.jpg/600px-Bartolomeo Colleoni by Andrea del Verrocchio.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b1/Bartolomeo_Colleoni_by_Andrea_del_Verrocchio.jpg/600px-Bartolomeo_Colleoni_by_Andrea_del_Verrocchio.jpg)

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 37. *Vittoria Carpaccia, Dvije dame, oko 1490.g.* [online fotografija]

<https://arthive.com/res/media/img/oy1400/work/131/639128.webp>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 38. *Leonardo da Vinci, Dama s hermelinom, 1489. -1490.g.* [online fotografija]

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ed/Dama_z_gronostajem.jpg/800px-Dama z gronostajem.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/ed/Dama_z_gronostajem.jpg/800px-Dama_z_gronostajem.jpg)

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 39. *Michelangelo, Prvi grijeh i Izgon iz raja, između 1508. i 1509.g.* [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 40. *Michelangelo Buonarroti, Giuliana de' Medici u Firenci, 1526.- 1533. g.* [online fotografija]

<https://www.flickr.com/photos/24364447@N05/4147469612/in/photostream>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 41. *Zarobljeni jednorog, oko 1500.g.* [online fotografija]

<https://collectionapi.metmuseum.org/api/collection/v1/iiif/467642/940931/main-image>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 42. Albrecht Dürer, Četiri jahača Apokalipse, 1498.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 43. Albrecht Dürer, Adam i Eva, 1504.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 44. Caravaggio, Obraćanje svetog Pavla, oko 1601.g. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Caravaggio-The_Conversion_on_the_Way_to_Damascus.jpg

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 45. Diego Velázquez, Philip IV na konju, oko 1635. [skenirana fotografija]

(Davies, Denny, Hofrichter, Jacobs, Roberts, Simon, 2008).

Slika 46. Frans Snyders; Mrtva priroda s ulovom, voćem i povrćem na tržnici, 1614.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 47. Franz Hals, Malle Babbe, 1633.-1635. g. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c0/Frans_Hals_021.jpg

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 48. Pierre-Paul Puget, Milon iz Krotona, 1671.-1682.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*, 2008.

Slika 49. Jean-Antoine Watteau Majmun kipar, oko 1710. [online fotografija]

<https://artifexinopere.com/wp-content/uploads/2019/10/Watteau-Le-Singe-sculpteur-vers-1710-Orleans-Musee-des-Beaux-Arts-.jpg>

(pristupljeno 23. svibnja 2020.).

Slika 50. François Bouchera, Ukrašavanje Venere 1751.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 51. George Stubbs, Lav napada konja, 1770.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 52. John Fuseli, Thor udara zmiju Midgarda, 1790.g. [online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/Johann_Heinrich_Fussli_-_Tor_and_Jormundgandr.jpg

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 53. Francisco Goya, San razuma rađa čudovišta, 1799.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 54. Théodore Géricault, Časnik carske garde na konju, 1812.g. [skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 55. Antoine Louis Barye, Tigar proždire gavijala, 1831.g.[online fotografija]

https://uafart200x.files.wordpress.com/2019/03/1983.11-s1_o2.jpg

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 56. Gustave Courbet, Pogreb u Ornancu, 1849.-1850.g.[online fotografija]

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Burial_at_Ornans.jpg

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 57. Rosa Bonheur, Oranje u Nivernaisu, 1849.g.[skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 58. Henri Rousseau, San, 1844.-1910.g.[skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 59. Max Klinger, Otmica, 1881.g.[online fotografija]

<https://biblioklept.files.wordpress.com/2015/02/78k069a.jpg>

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 60. *Marc Chagall: Ja i selo, ulje, 1911.*[skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 61. *Pablo Picasso, Gernika, 1937.g.*[skenirana fotografija]

Davies, P., Denny, W. B., Hofrichter, F. F., Jacobs, J. F., Roberts, A. S. i Simon, D. L., *Jansonova povijest umjetnosti*,2008.

Slika 62. *Hannah Höch, Let, 1931g.* [online fotografija]

<https://www.artsy.net/artwork/hannah-hoch-flucht-flight>

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 63. *Joseph Cornelli, Ptica u kutiji 1943.g.* [online fotografija]

https://www.prices4antiques.com/item_images/medium/43/03/63-01.jpg

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 64. *Robert Rauschenberg, Odaliska, 1955.-1958.* [online fotografija]

https://www.rauschenbergfoundation.org/sites/default/files/styles/zoom/public/images_artwork/58.001.jpg?itok=MM0yjbLE&slideshow=true&slideshowAuto=false&slideshowSpeed=4000&speed=350&transition=fade

(pristupljeno 25. svibnja 2020.).

Slika 65. *Jeff Koons, Michael Jackson i Bubbles, 1988.g.* [online fotografija]

<https://publicdelivery.org/wp-content/uploads/2015/12/Jeff-Koons-Michael-Jackson-and-Bubbles-1988-ceramic-106.7-x-179.1-x-82.5cm.jpg>

(pristupljeno 26. svibnja 2020.).

Slika 65. *Damien Hirst, Prepolovljeni majka i dijete, 1993.g.*[online fotografija]

https://assets.media-platform.com/gizmodo/dist/images/2016/04/160417damien_hirst-w1280.jpg

(pristupljeno 26. svibnja 2020.).